Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה חמישית | HATOREN | גליון ד (קד)

התורן

עתון שבועי

גליון כפול לפסח

התוכן

1. בליל התקדש חג.
2. השלום הנצחי.
ד"ר ש. מ. מלמד.
3. דמדומי־אביב (שיר).
אפרים א. ליסיצקי.
4. אכספרופריאציה של פסח.
שלום־עליכם.
5. חזיון בליל הסדר.
ראובן בריינין.
6. שפתנו אתנו (ג—ד).
מ. שיונקין.
7. שנות תרנו—תרנז בתולדות הציוניות.
גרשם באדר.
8. עיקר־הלאומים (ו—ז).
ישראל זנגביל.
9. בקורת ספרים.
קו.
10. מכתבים אל המערכת.
11. חדשות ומאורעות.
12. התנועה הלאומית.
13. שונות. ד 11

VOL. V — NEW YORK, MARCH 27, 1918 — No. 4 (104)

HATOREN
Published Weekly by
HATOREN PUBLISHING ASS'N, Inc.
(A. Lubarsky, Pres., Sol. Lamport, Treas., A. S. Orlans, Sec'y).
44 EAST 23rd STREET, NEW YORK
Telephone, Gramercy 6944

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 44 East 23rd St., New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class mail matter at the Post Office of New York, August the 11th, 1913.

מחיר גליון 10 סנטים

VOL. V NEW YORK, MARCH 27, 1918 No. 4

התורן

יוצא לאור על־ידי
חברת התורן

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, גזבר
א. ש. אורלאנס, מזכיר

העורכים
ד"ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה חמישית | ניו־יורק, י"ד ניסן, תרע"ח | גליון רביעי

בְּלֵיל הִתְקַדֶּשׁ חָג

יבואו ויחזרו עוד הפעם על השאלה הקדומה: „מעשי ידי טובעים בים, ואתם אומרים שירה?" עוד ניתנים המופתים בשמים ובארץ — דם ואש ותמרות עשן, ואתם באים אלינו ומדברים על שמש של עתיד, על המזרח כי האיר ועל החיים החדשים המתרקמים? עוד שלופה חרב המשחית, גוזרת על ימין ועל שמאל, ואין איש יודע מתי תשוב לנדנה, ואתם מספרים על תקוות רומזות מרחוק, על נפלאות מתבקעות מבעד להערפל ומשעשעות את צעירת התקופות בשעת יצירתה?

כן הדבר. בעצם ההרס וההורבן, בעצם ימי חושך ואפלה, בשעה שהתמוטטו מוסדי עולם, ופלצות אחזה את האדם מקצה תבל ועד קצה — בה בשעה הרימונו עוד יותר למעלה את דגל התקוה, שהיינו נאמנים לו בכל הזמנים, בזמנים כתקונם ובזמנים של פורעניות, כדי לגרש על־ידיו את האויב היותר מסוכן בחיים — את היאוש המתגנב לכל נפש רפת־אונים, עושה בה שמות וממית בתוכה את התיאבון להתקוממות, כדי לעודד את כושלי־הרוח ולחזק את הנחשלים במחנה.

ודגלנו — ח י ר ו ת ע מ נ ו ה ר ו ת ה ע ל י ו. קצנו בלחם הקלוקל ובמפל־בר משלחן אחרים, מאסנו בחירות המזויפת, המתעה בקליפתה המבריקה, ותוכה רצוף הכנעה ושעבוד לאל נכר ולעבודה זרה, ותרנו על החופש המדומה, הנקנה במכירת נשמה לסביבה זרה. על דגלנו חרתנו חירות בלתי־לקויה, חירות מלאה ושלמה, ח י ר ו ת־ ע מ נ ו ה ל א ו מ י ת. ובזאת נבדלנו מכל יתר נושאי הדגלים השונים שבעמנו. שהם התמכרו למרוצת השעה ויתערבו בשטף זר בשעת מהומה כללית, ודאגת עתידות עמם היתה מהם והלאה, ואנחנו לא הסחנו דעת אפילו לשעה קלה מגורל עמנו הלאומי ועסקנו בחיי עולם, ב ה כ ש ר ת ע ת י ד ו ה ח פ ש י. דרכם היה משעבוד לשעבוד, ודרכנו אנו — משעבוד לגאולה.

ולא יחידים היינו בנשיאת דגלנו זה. לא בודדים היינו, בהכריזנו על השחרור ועל החירות הלאומית. שותפים היינו לאצילי־הרוח שבכל עם ועם, לכל אלה, שהגיעו לידי הכרה ברורה, שרק החירות הלאומית יכולה לשמש יסוד וערובה בעד חופש העולם, שמבלעדיה אי־אפשר לו לעולם להיות מתוקן, ושכל זמן שלא תתגשם בפועל לא יתקיים השלום בעולם. שאיפתנו איפוא אינה מצומצמת רק בתחומי האנכיות הלאומית, כפי שרבים רוצים לבארה, כי־אם יונקת היא ממקור השקפת־עולם כללית ומקיפה את כל האנושיות. אבל לעת־עתה עוד לא נוצרה זו „אגודת העמים", שלידה תמסר השמירה העליונה וההגנה על החירות הלאומית, לבל תהרס על־ידי כח־האגרוף של כובש־זד ומכניע, לעת־עתה נמשכת עוד המלחמה בסדר הישן, ורק על משואותיו יוסד הסדר החדש על בסיסה של החירות הלאומית. וטרם נברא עוד הדגל המשותף של „אגודת העמים" מוכרחים עדיין אלה המודים בהבסיס החדש לעמוד איש על מחנהו ואיש על דגלו. במצב כזה הצטרפנו גם אנחנו לנושאי דגל החירות הלאומית שבעמים ונוסיף מחנה על המחנות ודגל על הדגלים.

ונושאי דגלינו היו זורעינו, נוטעינו ובונינו החדשים על אדמת אבותינו. אלה שהאמינו בכח יצירתו של עמנו, ושאמונתם זו עמדה להם להפוך מדבר לגן־עדן ולבנות חרבות. וחייבים אָנו להם תודה כפולה, כי לא חכו עד שתבוא שעת־הכושר ותזמין אותם לעבודה, אלא הקדימו עבודתם לשעת־הכושר ויקרבו אותה בעצמה על־ידי עבודתם הפוריה. ונושאי דגלנו אלה יקבלו כעת את פני צירינו, חברי המלאכות שלנו, שנשלחה כעת בהסכמתה של הממשלה הבריטית ובעלי־בריתה לעלות לארץ, להתחקות על המצב שם ולחקור לדעת באיזו דרכים ובאיזו אמצעים יש להשתמש, כדי להשיב את עמנו לאחוזתו ההיסטורית ולברוא בשבילו את האפשרות לעמוד ברשות עצמו.

ובליל התקדש חג יפגשו על אדמת־קודש חלוצים וצירים, נושאי התחיה ומבשרי יום גאולה ופדות, ורב יהיה להם מה לספר איש לרעהו על כל מה שעבר על עמנו בגולה בשנות הזעם העולמי האחרונות ועל כל מה שקרה את חלוצינו, שעמדו על המשמר ואת מקומם לא הניחו גם בשעת הסכנה היותר נוראה. ורב יהיה להם לדבר על תכניתה של העבודה העתידה. על הנחת אבן־הפנה של חירותנו הלאומית. ובליל התקדש חג יתקדש הפעם החג פי־שנים. „פסח מצרים" ו„פסח לעתיד" יתלכדו והיו לאחדים, וזכרונות עתיקים יקומו לתחיה, כי ירד עליהם הטל של התקוה החדשה.

ואנחנו הרחוקים, הקרובים כל־כך לחלוצינו ולצירינו — מרחוק אָנו שולחים להם את ברכתנו, ברכת אחים, אחים בשאיפה, אחים בתקוה ואחים בדגל. ואָנו אומרים להם: עלו קדימה, ישרו את המסילה! עמנו התנער והוא עומד מאחריכם, מוכן ומזומן לסעוד בכם ולעזור לכם בעבודתכם עד שידו מגעת. רבוא רבבות „עולים" עומדים הכן ומחכים אך לקול קריאתכם הראשונה.

הַשָּׁלוֹם הַנִּצְחִי

(פרק בפילוסופית של ההיסטוריה)

מאת

ד"ר ש. מ. מלמד.

א.

טוענים בעלי השכל:

כמה יגיעות יגעה ועמלה הטבע עד שבראה את האָדם, וכמה יגיעות יגעה ועמלה ההיסטוריה עד שהרימה את ההולך על שתים למדרגת בריה שכלית, המושלת בטבע, כדי להבטיח את קיומו של המין האנושי; כמה יסורים סובל האָדם מתחילת בריתו עד היותו לאיש: כמה טרחות טורחים בשבילו הוריו, החברה והמדינה, כדי לתת לו דרך בים החיים, וכמה מדורות של גיהנם עובר הוא בעצמו טרם יצליח להתגבר על כל המכשולים בחיים; — ואחרי כל היגיעות והעמל והיסורים האלה מובלים פתאום בני־אָדם לשדה־קטל ונשחטים ונהרגים לאלפים ולרבבות. ברגע אחד מקלקל האָדם מה שבראה הטבע במשך תקופות לאין מספר ומה שגדלה וטפחה החברה בעמל לא־אנוש. איה איפוא מדת ההגיון? — ובכן אומרים הטוענים בשם השכל: המלחמה היא נגד הטבע ונגד התבונה האנושית. הטבע, שעשירה היא בכחות של יצירה, והיא מבזבזת אותם לפעמים, כבזבז העשיר הנדיב את אוצרות רכושו, — רק לה ניתנה רשות להשחית ולהוציא את כחותיה לכליון; ואילו ההיסטוריה, שממשלה מוגבלת היא ועניה בכחות של יצירה, אין לה הרשות לקלקל ולהשחית. על ההיסטוריה, בכל אופן, לדעת את סוד הצמצום והחסכון, לאסוף ולשמור את כחותיה בקנאות רבה — והמלחמה דורשת פזרנות וכליון הכחות עד קצה גבול האפשרות. ואולם המלחמה היא

לא לבד נגד התבונה האנושית העליונה ונגד כל תכסיסי ההיסטוריה, אלא גם נגד ההגיון הפשוט של בן־תמותה פשוט: יודע בן־תמותה, כי כל הילודים למות — ולמה לו למהר ולהחיש את קצו ואת קצם של שאר בני־תמותה כמוהו כל עוד לא מנעה מהם הטבע — אם כל החיים — את מנעמיה ואת אור שמשה הטוב? המלחמה היא הופעה בלתי־שכלית ובלתי־טבעית, כשמביטים עליה מבחינת התבונה האנושית וההגיון הפשוט, והיא נראית כהופעת־שגעון, כשמביטים עליה מבחינת מקומו של האָדם בבריאה. בחינת התבונה האנושית מלמדת אותנו, שבחלל העולם הגדול ובכל רחבי האין־סוף, עד היכן ששכל האָדם ומעוף דמיונו יכולים להגיע, שוררים סדר ומשטר של חוקי־נצח, של הארמוניה שלמה ושלום אידיאלי; ובחינת מקומו של האָדם בבריאה מוסיפה ומלמדת אותנו, שעל הכדור הקטן, „התלוי על בלימה", המרחף ותועה בלי ראשית ובלי תכלית בתהום האין־סוף, בין המון עולמות גדולים וקטנים, חיים ומתרוצצים בני־אָדם קטנים וחלשים, הבוחנים ויודעים הכל, אך ידיהם קצרות להשיג אף המעט מן המעט, המרקיעים שחקים בדמיונם, אך רגליהם מצומדות לארץ, והם נלאים להלחם את מלחמת קיומם הדל ולעמוד על נפשם, וימי חייהם מעטים ורעים, רק רגע הם בתוך חיי־הנצח של הבריאה אשר השיגו, ומקומם — מקום קטן ודל, ורגשם — רגש של בדידות נוראה בתוך הבריאה האין־סופית, אשר למדו ואשר הכירו, ורק תקנה אחת טובה יש להם בחייהם: להתקרב איש אל רעהו, לבקש אהבה ואמונה והשתתפות איש מאת אָחיו, להרבות שלום בחוגם הקטן והמוגבל ולהנעים על־ידי זה את חיי־בדידותם המעטים והמרים על הארץ. כך מלמדות אותנו בחינת התבונה האנושית ובחינת מקומו של האָדם בבריאה. ואף־על־פי־כן —

ההיסטוריה של המין האנושי אינה אלא היסטוריה של מלחמה אחת ארוכה, דברי ימי האדם, המתקוממים על האדם לרע לו, ואותו השכל האנושי, המכיר שלטון של שלום והארמוניה בחלל העולם הגדול, מסדר מלחמות ופורע פרעות בחוג שלטונו הוא ומהרס ומכלה כל מה שבראה הטבע.

ובאים בעלי החרב ומשיבים:

המלחמה היא אם כל הדברים. בדעה זו הכיר כבר הירקליטוס. כל מה שנתהוה בעולם לא נתהוה אלא על־ידי מלחמתם של כחות־הבריאה זה בזה. אנו רואים מצב של מלחמה בממלכת הדומם ובממלכת הצומח והחי; ומאחר שממלכת המדבר אינה אלא חלק של הטבע הכללית, הנה המלחמה בחוג האדם מצב הכרחי הוא, שאי־אפשר להעבירו מתוכו מבלי העביר את החיים כולם מן העולם. שלום נצחי שורר רק בבית־הקברות. החיים — זוהי מלחמה מתמידה והולכת, וכל מי שמוחה נגד המלחמה הריהו כמתקומם נגד חוקי החיים וסדריהם. ולפיכך, כל מי שמאמין באפשרות של שלום נצחי — אינו אלא חולם חלומות־שוא, כי החיים עצמם יונקים את לשד־חיותם מן הכחות המתנגדים שבקרבם. אפילו החיים הרוחניים של האדם ניזונים ומתעשרים על־ידי מלחמה — מלחמה בין השכל והרצון, מלחמה בין הלב והמח. חיי המין — זוהי מלחמה טראגית נצחית של המינים, החיים הפוליטים — מלחמה תמידית בין כחות מתנגדים בחברה ובמדינה. וכיוצא באלו. אם יש בעולם „חוק ולא יעבור", המושל בטבע ובהיסטוריה, — הרי זה החוק של „כל דאלים גבר". החוק הזה הוא אחד הסודות הכמוסים של הטבע, הקיים מראשית הבריאה ועד סוף כל הדורות. והחוק הזה איננו חוק פורמאלי, אלא כח פנימי והכרחי, דוחק ודוחף. מי שיש לו כח, רוצה להשתמש בו — ולא שהוא רוצה, אלא מוכרח הוא להשתמש בו, אנוס על־פי הדבור מגבוה. בממלכת הצומח והחי מתגבר בעל הכח הגדול על בעל הכח הקטן, וכלל הוא: כל שגדול מחברו בולע את חברו. האישיות הכבירה מתגברת על האישיות רפת־האונים, והמלחמה התמידית בין כחות בלתי־שוים היא תמצית החיים. אפילו המוסר האנושי בוחר במלחמה: מלחמת הטוב על הרע. לולא המלחמה המוסרית הזאת, לא היה צדיק ורשע, והצדיק לא היה יכול לדרוש שכר על מעשיו הטובים. כל מה שמתקיים בעולם מתקיים על־ידי כח־המלחמה שבקרבו, ובאבוד הכח הזה ממנו, יכלה ויאבד גם הוא. הצומח או החי, שאין בו כח לעמוד על נפשו ולהלחם את מלחמת־קיומו, סופו לכליון. והוא הדין במדבר. גוי מגויי ארץ, שאין לו כח למלחמה — אין כחו יפה להתקיים בפני עצמו, וסופו לגלות או לעבדות. ובאמת אמרו הרומאים: אם רוצה אתה בשלום, היה מוכן למלחמה.

ההיסטוריה האנושית — מוסיפים בעלי החרב וטוענים — אינה אלא המשך ישר של הטבע, כי גם האדם יליד הטבע הביאולוגית הוא, יסודו מעפר וסופו לעפר, ולפיכך כחות ביאולוגיים מושלים גם בו. גם החיים החברתיים והמדיניים של האדם משועבדים לכחות ביאולוגיים. רוח האדם הוא רק סכום נסיונותיו ההיס־טוריים. בראשית חיו בני־האדם חיים טבעיים, ככל החי אשר על־פני האדמה, ככל הקופים למיניהם, ורק מפני שלא נתן האדם מטבע ברייתו בכחות־פרא, כשאר הבריות, כהארי והזאב, ולא יכול, מפני חולשתו, להלחם על קיומו מלחמה עורת ודורסת, כההולכים על ארבע, לפיכך מצא לו במשך התקופות אמצעים מלאכותיים, אמצעים פקחים, להזדיין בהם ולעמוד על נפשו. חולשתו הטבעית פתחה את שכלו, שננה את חושיו והוציאה מקרבו כחות תרבותיים. אבל שכלו החריף ומחו השנון — פרי מלחמת־קיומו — אינם עושים אותו למלאך, לבריה רוחנית־אלהית, שעומדת ממעל להטבע. יחד עם שכלו החריף ועם „נשמתו" אינו אלא חלק של הטבע הביאולוגית, והטבע הביאולוגית — זהו סדר של מלחמה תמידית, או מצב של מלחמה תמידית. רעידת־האדמה מה היא? — בבטן האדמה מצטברים כחות של הרס וחורבן, וכאשר יצר להם המקום מתחת, הרי הם פורצים ועולים למעלה. התנגשות הכחות האלה בבטן האדמה איננה „אסון" במובן הביאולוגי, אלא פרי חוק חיי האדמה. המלחמה בין קבוצי בני־אדם, בין גויים וממלכות אף היא אינה אלא מעין רעידת־האדמה, שסבתה בהצטברות של כחות הרס וכליון, וכשם שאי־אפשר לעכב בעד התנגשותם של כחות־ההרס בבטן־האדמה או בבטן־הים, כך אי־אפשר לעכב את התנגשות הכחות האלה בממשלת ההיסטוריה. המלחמה היא איפוא גורל עולמי ונבראה יחד עם כל היקום. וכשם שנבראה יחד עם היקום, כך תעבור רק עם כליון היקום.

ושוב טוענים בעלי החרב: כל מה שנוצר בהיס־טוריה לא נוצר אלא על־ידי החרב. המדינה עצמה — שרשה, קיומה והתפתחותה הם פרי המלחמה. גבור־המלחמה, המנצח הגדול, הוא גם מיסד המדינה. וכשתעבור מלחמה מן הארץ, תהרס גם המדינה ויחד עמה — כל הציביליזאציה, שיצר הגאון האנושי בחרבו וברוחו, רוח־המלחמה. גבור־מלחמה אחד כנאפוליון הועיל להתקדמות האנושיות יותר מכל ספרי ההשכלה הצרפתית גם יחד. אלכסנדר מוקדון ויוליוס קיסר אמנם כבשו והכניעו עמים רבים, אבל הם גם העירו עמים רבים משנתם ומעצלותם ונפחו בהם רוח חיים. וכשם שהמלחמה היא כח דוחף להתקדמות בחיי הכלל, כך היא גורמת להתפתחות הכחות המוסריים והרוחניים גם בחיי הפרט, מגרשת מורך מלב האדם, מחכימה פתאים, מלבישה גבורה את החלשים ומלמדתם עצה, בינה ותושיה. ואפילו הדת מקבלת השפעה מן המלחמה. לא לחנם למדו כל הדתות (מלבד הדת העברית) סניגוריה על המלחמה. המלחמה מלמדת את האדם להקריב את חייו על מזבח הכלל, לבטל חיי־ארמות מפני חיי־שמים, ובהמצא הלוחם בקרבת סכנה תמידית, ובפרפרו תמיד בין החיים ובין המות — הוא מתקדש ומטהר ועולה אל־על ומכיר את אלהיו...

ואם המדינה, המוסר, הדת וההתקדמות האנושית

מרויחים כל־כך מן המלחמה, למה איפוא יתנגדו אליה בני־אדם ולמה יתאמצו להעבירה מן העולם?

כך טוענים בעלי החרב לעומת בעלי השכל והמוסר. וכוח תמידי הוא בין שני המחנות מימי ישעיה ועמוס, אריסטו ואפלטון, מלחמת־עולם בין „אראלים" ו„מצוקים", ותמיד נצחו ה„מצוקים" את ה„אראלים"...

ב.

מי שמקשיב לטענותיהם של בעלי השכל והמוסר מצד אחד ולאלה של בעלי החרב והמלחמה מצד שני יכיר תיכף, כי הקיר המבדיל ביניהם הוא אותו קיר־הברזל, המבדיל תמיד בין האידיאליסטים ובין המאט־ריאליסטים למיניהם. עצם הוכוח יסודו בשאלה מרכזית אחת: האדם מהו — חלק מן הטבע, שמשועבד רק לחוקי הטבע וחוקים אחרים אין לפניו, או בריה עליונה, העומדת למעלה מן הטבע? אלה שמצדדים בזכות המלחמה מחליטים, כי האדם הוא רק חלק הטבע וכי ההיסטוריה האנושית אינה איפוא אלא המשך בלתי־אמצעי של הטבע הביאולוגית, ומאחר שבטבע הביאולו־גית שורר בכל תקפו החוק של „כל דאלים גבר", הרי המלחמה בין עמים ומדינות היא הופעה ראציונאלית, ואין לנו איפוא אפילו הרשות להתקומם נגדה. ההשקפה הזאת היא עד היום הזה הבסיס התיאוריתי של הפוליטיקה האינטרנאציונאלית. מתנגדי ההשקפה הזאת הם אידי־אליסטים גמורים, שמחזיקים בקצה השני: האדם הוא בריה שכלית ומוסרית, העומדת למעלה מן הטבע ואינה משועבדת לחוקיה בחייה החברתיים והמדיניים. בעלי המלחמה, שמשלו עד עכשיו בעולם, היו לא לבד נאה דורשים, אלא גם נאה מקיימים, ורק ברגע שהעמידו את קיום המין האנושי בסכנה יצאו בעלי השלום במחאות נגדם. המחאות הללו היו תמיד מחאות של יחידים — ומה כחו של היחיד לעומת הכלל המסודר, ואפילו אם דבריו הבודדים הם דברים החוצבים להבות־אש? ורק פעם אחת אירע במשך ההיסטוריה העולמית, שבאי־כחה של אומה שלמה התקוממו נגד סדר המלחמה, השורר בעולם — אלה היו נביאי ישראל. תורת־השלום של נביאי ישראל, אף־על־פי שנשארה עד עכשיו רק תורה, היתה התיאוריה המדינית האחת, שעשתה רושם כביר על האנושיות, מפני שנביאי ישראל, שהיו אנשי־מדינה, לא עשו את האידיאליזם הקיצוני של מטיפי־השלום לנקודת־המוצא שלהם. נביאי ישראל לא כחדו בזה, כי האדם חלק מן הטבע הוא ומשועבד לכחותיה, אבל הוסיפו ואמרו, כי אינו טבע לבד, אלא הרכבה של טבע ורוח. האדם, בהיותו הרכבה של שני חמרים אלו, עומד על מפתן שני עולמות — העולם הטבעי והעולם הרוחני, ובשביל זה כל היחוסים האנושיים צריכים להיות מסודרים על בסיסה של המציאות הזאת, שאינה מציאות טבעית בלבד. אמת היא, שהמלחמה יסודה בטבע הבי־אולוגית; אבל רוח האדם הצליח להתגבר על הרבה מכחות הטבע, ויש לו איפוא גם היכולת להתגבר על הכח הזה. אם רוח האדם יכול היה להתגבר על המרחק, על הרום, על גלי־הים, ודאי שיתגבר גם על הכחות המתנגדים שבחיי האנושיות. העמים קוראים מלחמה זה על זה, מפני ששואבים הם את מימיהם ממעין נרפש — ממעין זה של „כל דאלים גבר" — ואומרים, כי המשפט יסודו בכח ומשענתו בכח — בכח־האגרוף. ואולם התיאוריה האריסטית הזאת מתנגדת להמציאות האנושית, שאינה כלל מציאות טבעית בלבד. ובאופן כזה יצאו נביאי ישראל לערער על המלחמה לא בשם האידיאליזם המפשט, אלא בשם הטבע האנושית, בשם המציאות האנושית, שתפקידה הוא להכניע תחתה את המציאות הביאולוגית. נביאי ישראל הורו את תורת־השלום לא בשם השכל והמוסר בלבד, אלא גם בשם המציאות האנושית, שהכירו בה „נשמה יתירה", נוספת על הטבע הביאולוגית, ובעשותם כך, הועילו לקרב הרבה את שני המחנות המתנגדים בתורת סדרי המדינה. נביאי ישראל לא היו „פאסיפיסטים" במובן הרגיל, מפני שלא היו חולמי־חלומות, אלא אנשי־מדינה, הרואים את המציאות, ותורת־השלום שלהם אינה נקודת־המוצא, אלא נקודת־הקץ של השקפת־החיים. הבסיס של תורתם, תורת הצדק והיושר, הוא המציאות האנושית, שהם היו הראשונים להכירה, ואופן השגתם את ההיסטוריה האנושית, שתוכל להמשך בלא משברים ובלא קאטאסטרופות, אם תשמור את חוק חסכון־הכחות. הרע הוא לא רק רע, כשהוא לעצמו, אלא גם בזבוז הכחות. סוף גנב לתליה. זהו סדר־העולם. כל רע — ענשו בצדו, וברבות הרע, ירבה גם העונש. כל רע מזמין הרס וכליון. כל מלחמה גורמת מלחמה לעתיד — כל מלחמה מהרסת לא בהוה לבד, אלא גם בעתיד, חורצת את גורלם של הדורות הבאים, לוקחת במשכון את חיי הדורות הבאים ומעמידם בסכנה. היא משחיתה בהוה ומשחיתה להבא — ולאו של „בל תשחית" שקול כנגד כל הלאוין: זהו חטא לא נגד האלהים בלבד, אלא גם נגד האדם, זהו בזבוז הכחות ללא תועלת. שלטון הרע יעבור מן העולם אחרי שתכיר החברה האנושית, כי כל שאינו מוחה נגד הרע — מסייע לרע באופן בלתי־אמצעי. המוסר הארי מבדיל הבדל גמור בין היחיד ובין המדינה. היחיד מקבל עונש על הרע אשר עשה, ואילו המדינה אינה נתונה לעונש — מותר לה ללכת אחרי שרירות־לבה, ואין מי שיערער עליה. על מדת „איפה ואיפה" כזו במוסר האנושיות נתעוררו הנביאים: הם הכירו רק שלטון מוסר אחד. הם הורו את שלטון־היחיד של המוסר, ולא של המדינה, ומתוך כך העמידו את השלום על בסיס מוצק, כי שלטון־היחיד של המוסר מחייב הסתדרות של המין האנושי — הסתדרות של המדינות לשם הגברת הטוב בעולם, ומדינה כי תחטא, תקבל ענשה, כמו היחיד החוטא. ובכן, בעת אשר בעלי השלום של העמים האריים מחו נגד המלחמה בשם המוסר, בשם השכל האנושי, בשם ההגיון וכיוצא באלו, יצרו נביאי ישראל תורת־שלום חיובית, סוציולוגיה של שלום, שאינה מרחפת באויר, כדמיון של חולמי־חלומות, אלא שיש לה שורש ואחיזה בחיים. ועוד יתרה עשו: הם הורו להאנושיות את

הדרך המוליכה לשלום — דרך שלטון המוסר על המדינות, אשר יוכיח „לעמים רבים" לכתת חרבותם לאתים ולעשות אגודה אחת, אגודת המדינות, לשם הרבית הטוב בעולם כולו.

„קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרונקא". מעל הר־ציון יצא הכרוז הראשון להסתדרות־השלום בין העמים, ובצדק ראה נביא־השלום בישראל את ההר הזה בראש ההרים, אשר אליו ינהרו כל הגויים. מי שהיה הראשון לשפוט בין הגויים ולהוכיח לעמים רבים, כי יכתתו חרבותם לאתים ולא ישא עוד גוי אל גוי חרב, הוא יורם מדרכיו וינהלם בארחותיו.

כי מציון יצאה התורה הזאת ובציון תקוים ותתגשם.

דְּמְדּוּמֵי־אָבִיב

מאת
אפרים א. ליסיצקי

א.

תְּלוּיִים וְעוֹמְדִים עֲנָנִים וַחֲלַל כָּל הַמְּרוֹמִים מְמַלְאִים.
אַךְ הָפְכוּ קַלִּילִים וּשְׁקוּפִים, וּכְמוֹ בִּצְעִיף־צְחוֹר מְעֻלָּפִים
מִבַּעֲדָם נִשְׁקָפִים
שַׁפְרִירֵי־שָׁמַיִם כַּחֲלַחֲלִים.

מַלְבִּין הַקַּרְקַע בַּבֹּקֶר כִּסּוּי־כְּפוֹר, כְּבְכֶסֶף מְרֻקָּע.
וְאוּלָם אַךְ יֵחַם הַשֶּׁמֶשׁ — וְנָמַס, וְזוֹחֲלִים עָלָיו
עַרְפִלִּים שֶׁל חָלָב
וְזוֹלְפִים חֲמִימוּת מְתֻקָּה.

קוֹדְרוֹת מַעֲנִיּוֹת הַשְּׁדֵמוֹת, בִּתְנוּמַת־קִפָּאוֹן לְכוּדוֹת.
וְאוּלָם, זְעֵיר פֹּה וּזְעֵיר שָׁם, הָרְגָבִים הַשְּׁחוֹרִים מִתְבַּקְּעִים,
וּבְעַד הַחֲרַכִּים
מְבַצְבְּצוֹת וְעוֹלוֹת הַפְּרוּדוֹת.

נוֹשְׁבָה הָרוּחַ בַּלֵּילוֹת וּבְהֶמְיַת־תַּמְרוּרִים הוֹמִיָּה.
אַךְ נִשְׁמְעָה הֶמְיָתָהּ כְּהֶמְיַת הָאָרֶץ הַיּוֹלֵדָה, שֶׁשַּׁוְעָה
מֵעָצְמַת מַכְאוֹבָהּ
וּמְבַשְּׂרָה תּוֹלָדָה וּתְחִיָּה...

ב.

הִתְכַּנֵּס הַחֹרֶף בַּיַּעַר הֶעָבוֹת, וַיְהִי לוֹ בֵּית־מָנוֹס.
וּמְסוֹכָךְ בִּסְבְכֵי־אִילָנוֹת
עַל מִבְצָרֵי שְׁלָגָיו וְקָרְחָיו, קוֹמְמִיּוּת בְּזְדוֹנוֹ הוּא נִצָּב
וְלוֹעֵג לַשֶּׁמֶשׁ וְחִצָּיו.

אַךְ חוֹדְרִים הַחִצִּים אֶל חֶבְיוֹן הַיַּעַר מִבַּעַד הַצַּמָּרוֹת —
וְנִלְחָם הַחוֹרֶף בִּשְׁאָר־עֹז;
וּמְעַרְעֲרוֹת אָשְׁיוֹת־מִבְצָרָיו שְׁלוּלִיּוֹת חֲבוּיוֹת מֵעַיִן —
וְהוּא עוֹמֵד בְּמִרְדּוֹ עֲדַיִן.

וְרוּחוֹת חֲמִימִים מִתְגַּנְּבִים וּמְפוֹרְרִים, רְגָבִים, רְגָבִים,
מִבְצָרָיו — וּלְעֵינָיו נֶחֱרָבִים.
וְיוֹם־יוֹם תִּתְרוֹפֵף עֶמְדָּתוֹ, וְצָרוּ לוֹ גְּבוּלוֹת מֶמְשַׁלְתּוֹ
בַּיַּעַר מִגְנוֹ וּמִפְלָטוֹ.

וּסְנוּנִיּוֹת, צִירֵי־הָאָבִיב, מִתְפַּשְּׁטוֹת בַּיַּעַר וַעֲלִיזוֹת
פֶּה אֶחָד אֶת כְּרוּזָן מַכְרִיזוֹת:
„הַחוֹרֶף! כַּלֵּךְ עִם עוֹרְבֶיךָ! קוּם בְּרַח! אָזְלַת יָדְךָ, פָּג נִצְחֲךָ!
הַחוֹרֶף! הִגִּיעַ כְּבָר קִצְּךָ!”...

ג.

הִפְשִׁירוּ הַשְּׁלָגִים, עֲנָנוֹת וּפְלָגִים
מִתְגַּלְגְּלִים בְּמוֹרַד הָהָר;
סוּת־יֶרֶק מַבְהִיקָה עוֹטֶפֶת הַבִּקְעָה
וּבְדֶשֶׁא מִתְכַּסֶּה הַכָּר.

מִכְּלִיּוֹת מַעֲמַקִּים נִצָּנִים מִתְבַּקְּעִים
וּמְקַטְּרִים אֶת קְטֹרֶת־הַמֹּר,
וּפְרָחִים רִאשׁוֹנִים בְּרִקְמַת־צִבְעוֹנִים
מִתְפַּתְּחִים — וְרוֹחֲצִים בָּאוֹר.

אִילָנוֹת וּסְבָכִים וְשִׂיחִים מֻקְרָחִים
עֳפָאֵי־רוֹךְ עוֹטִים כַּמְּעִיל;
וְסִיסִים וְזָמִירִים בָּאֲוִיר מַאֲבִירִים
בִּתְרוּעוֹת וְצִלְצְלֵי־גִיל.

וְשֶׁמֶשׁ מֻזְהָבָה בְּיָדָהּ הָרְחָבָה
מְפַזְּרָה אוֹצָרוֹת שֶׁל זִיו,
וְעוֹמֵד הָעוֹלָם וְסוֹפְגָם וּבוֹלְעָם,
וּמִזְמוֹר־הוֹדָיָה בְּפִיו...

אכספרופריאציה של פסח

מאת
שלום־עליכם

תרגם
י. ד. ברקוביץ

מימי הרעש בכתריאליבקה

א.

זה דרכה של כתריאליבקה תמיד, שהולכת היא בעקבות יהופיץ. אבל מעת שהתרגשו ובאו ימי הרעש והבהלות אין כתריאליבקה זזה מאחרי יהופיץ אפילו כמלוא השערה. שביתה הוכרזה ביהופיץ — מיד הוכרזה גם בכתריאליבקה. קונסטיטוציה ניתנה ביהופיץ — מיד ניתנה גם בכתריאליבקה. פרעות פרצו ביהופיץ — מיד פרצו גם בכתריאליבקה. והגיע הדבר לידי כך, שאחד מליצני הדור אשר בכתריאליבקה הפיץ שמועה בעיר, כי אנשי יהופיץ חתכו איש את חוטמו, — ומיד עמדו הכתריאלים להשחיז את סכיניהם. לאֲשרם, אין הכתריאלים דוחקים את עצמם להיות מעשרה ראשונים. כל אחד ממתין לחברו, שיהיה הוא המתחיל בדבר. ולפיכך היו עומדים ומחכים זה לזה ומתמהמהים עד בוש בחתוך חוטמיהם. והרי הם מחכים עד היום הזה.

אחרי הקדמה קצרה זו לא יפלא עוד בעיני איש, כי בתקופת הרעש במדינתנו לא עבר אפילו יום אחד, אשר לא ימצא כתוב בעתונים על תקלה זו או אחרת, שאירעה בכתריאליבקה: מעשה בחברת „יד־אחת", שפרצה לביתו של אחד האופים ועשתה אכספרופריאציה במאפה־תנורו. ומעשה בסנדלר, שהיה עומד בגמירת זוג נעלים, ולא היה צריך אלא להדביק להן סולים ועקבות, — ונפלו עליו פתאום בריונים לעיני השמש, קראו לו בלשון הכתוב „שאו ידיכם!" וגזלו את הנעלים מידו. ושוב מעשה בקבצן אחד כתריאלי, שהיה מחזיר על הפתחים, — ביום החמישי בשבת היה מעשה — והדביקוהו באחת הסימטאות, העמידו לו אקדוח מול פניו ולא זזו ממנו עד שהריקו את כל שקו אל כליהם. ועוד מעשה, שספרה אחת הנשים הכתריאליות... ואולם לחזור ולספר לכם ספורי־מעשה גם מפי הנשים הכתריאליות אינני רואה חובה לעצמי. הנשים — עצביהן רכים, והשעה שעת־הירום, והפחד דרכו להפריז, אינו מבחין בין תכלת לקלא־אילן... לא, אינני מקבל אחריות על עצמי בעד ספוריהן של הנשים הכתריאליות!

בקיצור, הימים ההם ימי האכספרופריאציות בכתריאליבקה, ימי החמס והשוד בחוצותיה, עת אשר שלט האביון הכתריאלי באחיהו העשיר ממנו. הפחד גדל מיום ליום, וחיי הכתריאלים היו תלויים להם מנגד. אָז התחילו להתגעגע איש בסתר אהלו על ימי הטובה אשר חלפו, עת אשר שוטר אחד, שלא מנע כפו מקחת שוחד, היה יכול להטיל מרותו על כל העיר כולה. ואָז התפללו איש איש בלבבו:

— רבונו של עולם, חדש ימינו כקדם! השיבה לנו שוטרינו כבראשונה ונוגשינו כבתחילה!...

ואולם אף זו אינה אלא הקדמה. עיקר המעשה יבוא להלן.

ב.

ב נ י מ י ן   א י ש ־ ס נ ו נ י ת   הוא הגדול בכל עשירי כתריאליבקה. אם נבוא למנות כאן את כל עשרו, אין אָנו מספיקים. ראשית, מחותנים עשירים לו בכל תפוצות ישראל. כלומר: ל פ נ י ם   היו המחותנים עשירים; עכשיו ירדו מנכסיהם. ואין כל פלא בדבר: הזמנים נשתנו והגלגל ירד עשר מעלות אחורנית. אדרבה, לפלא יהיה הדבר, כי בצוק העתים האלה היהודים עדיין מקשים את ערפם ועומדים על רגליהם. על אחת כמה וכמה היהודים הכתריאלים — הללו רק כח־אבנים כחם! כדגים המלוחים הללו, הכבושים בחבית, כן נדחקו יהודי כתריאליבקה במקום אחד, יושבים צפופים ואוכלים איש את בשר רעהו. עוד זאת באָשרם, כי זמן להם הקדוש־ברוך־הוא מרחוק את אמריקה, הקולטת מהם מדי שנה בשנה כמעט פי־שנים מאשר יהדי הבהלות הרעב ולפרעות ושאר פורעניות... ואף־על־פי־כן, הרי עיניכם הרואות: עדיין השאיר אלהים לפליטה בכתריאליבקה יהודי עשיר ושמו בנימין איש־סנונית, אשר הכל מקנאים בו, שאיננו זקוק לחסדי אחרים, חוץ מחסד מחותניו העשירים. אָמנם אוי לו לאדם, שמחותניו עשירים והוא מצטרך לידי מתנת ידם הרפיצה... ואף־על־פי־כן נחשב בנימין איש־סנונית ראש לעשירי כתריאליבקה, אב ופטרון לכל העיר כולה. איש כי מטה ידו והוא צריך לעזר מן החוץ — אצל מי ילך? הוי אומר: אצל בנימין איש־סנונית. ובנימין איש־סנונית משים אָזנו כאפרכסת ושומע את דאגתו ומרי־שיחו של איש ואיש יחש לעזרתו פעם בעצה טובה ופעם בדברי־נחומים ופעם באנחה רצוצה, — גם זו לטובה... כי במה ייטב חלקו של העני באין גם אלה לו?

בוא וראה, מה בין עשירי כתריאליבקה ובין עשירי יהופיץ! שעשירי יהופיץ רך לבם בקרבם ואינם יכולים לראות בצער אחיהם האביון, לפיכך הם סוגרים את דלתות בתיהם על מסגר ומעמידים שומר על הסף, לבל יניח לשום בן־אדם, שבגדיו אינם כתקונם, להכנס אליהם. וכיון שמגיעים ימות הקיץ, מיד הם נושאים כנפיהם, כצפרי־דרור הללו, ועפים לחמי חוץ־לאָרץ — ואתה מהר יהופיץ אדיריהם ורעיהם! יאירו עשירי כתריאליבקה — יגבה־נא איש מהם לעשות כן, אם לא על פניו יברכוהו?! בין שרצונו של בנימין איש־סנונית בכך ובין שאין רצונו בכך — כ ו פ י ן   אותו להיות ראש וראשון בעדתו, מנהל לכל עניני הצדקה ופרנס לכל מי שפושט יד. ולא לבד שחייב הוא להיות הראשון בנותני צדקה, אלא

שחובה מוטלת עליו גם ליטול את מקלו ותרמילו, להחזיר על הפתחים ולקבץ נדבות מאת עניי העיר בשביל עניי העיר...

ואם בכל ימות השנה כך — בערב פסח, כשעונת „מעות־חטים" מגיעה, על אחת כמה וכמה! אשרי מי שראה את בנימין איש־סנונית בערבי פסחים לוא גם מרחוק! מסופקני, אם הגדול בעסקני המדינה, אנשי־השם אשר בעולם, הזיע מימיו בזמן מלחמת־הבחירות, כמו שהזיע בנימין איש־סנונית ארבעה שבועות רצופים קודם הפסח! נשבע הוא בהן־צדקו, כי למן הפורים ועד הפסח ישן הוא בלבושו! ואנחנו הבה נאמין לשבועתו, כי מה יתן ומה יוסיף לו זה? הן שכר פעולתו לא יבקש מידינו. אלא מה? תאמר: כבוד הוא מבקש לעצמו? לוא יהי כן. כל אדם אינו בורח מפני הכבוד. ואפילו כאשרי העם וחכמיו אינם נוערים כפיהם ממנו. טבע הוא באדם מימות עולם, ולא עלינו המלאכה לשנותו!

ג.

מנהג זה של קבוץ „מעות־חטים" בשביל העניים לכבוד הפסח הוא מנהג עתיק בישראל, מנהג ישן־נושן, שיסודתו ב„פילאנתרופיה". ואף־על־פי־כן סבור אני, שאיננו מנהג רע כל־כך, כמו שבני־דורנו משתדלים להוכיח לנו. הללו אומרים: „קשה פילאנתרופיה לצבור כספחת". אני אין רצוני בכאן להעמיק חקר ולהתוכח עמהם. כל כונתי בזה אינה אלא להגיד, כי לפי עניות דעתי יש מנהג אחר בעולם, שרע הוא ממנו שבעתים: מנהג זה, שנהגו העשירים לקפוץ את ידם בפני כל הפושט יד להם. ושבעים ושבעה תגדל רעתו, כשהאנשים הטובים האלה משברים לך את האוזן ואומרים, כי אינם נותנים נדבה לעני „משום הפרינציפ". חדלו לכם „מאנשי־הפרינציפ" האלה, כי לבם הוכה כעשב והעלה ירוקה כחציר־גגות... הבה נודה לאלהינו, כי בכתריאליבקה לא מצא לו פרינציפ זה מהלכים עדיין. כלל גדול הוא בכת־ריאליבקה, שכל מי שאינו נותן — אינו נותן משום שאין לו... ואולם בערב הפסח, כשזמן „מעות־חטים" מגיע, משנים גם מכלל זה. קבלה היא בידי הכתריאלים: „כל יהודי חייב או לתת מעות־חטים או לקבל מעות־חטים"...

כמה משונה אומה זו של הכתריאלים! אלפי שנים כבר עברו מיום שיצאו אבותיהם הראשונים ממצרים, ועד היום הזה הם רואים את עצמם כאילו הם יצאו ממצרים, ועד היום הזה הם נזהרים באכילת מצה שמונה ימים רצופים מדי שנה בשנה. ודומה אני, כי עוד אלפי שנים יעברו — והמנהג הזה לא יעבור ולא יבטל מבתי הכתריאלים... בכל ימות השנה מתהלך הכתריאלי בתוך אחיו נפוח־כפן, וכיון שהגיע הפסח — אי־אפשר לו בלא אכילת מצה, שאם לא כן, יחזור העולם לתוהו ובוהו! ועדיין לא קרה המקרה, כי ימות שם יהודי בימי הפסח ברעב. ואם קרה מקרה כזה — וידעת, כי מת האיש עוד קודם הפסח. כלומר: מיתתו באה לו לא מפני שלא הספיקו בידו לאכול מצה בשבעת ימי הפסח, אלא מפני שלא הספיקו בידו לאכול חמץ בשאר ימות השנה. ואל יהא הבדל זה קל בעיניך!

ד.

אין למדים מן הכללות. כל כלל יש בו חוץ מן הכלל. השנה הזאת, שבה הכתוב מדבר, כמוה לא היתה בכתריאליבקה לעולמים. בדקו ומצאו, כי מספר המקבלים „מעות־חטים" גדול ממספר הנותנים. אלמלא היו בושים בפני הבריות, לא היו כל יהודי כת־ריאליבקה מונעים את עצמם מקבל „מעות־חטים"... קשה היה לראות בצערו של עשירנו בנימין איש־סנונית, כשהיה יושב בתוך „הועד" בערב פסח ופוטר את כל הבאים אליו בלא כלום:

- אין כסף!... אפס כסף!... סלחו־נא!...

— כה יגיעך אלהים לשנה הבאה! — עונים אותו העניים הנפטרים ממנו בלא כלום ומוסיפים בפני עצמם בהבלעת האף: — ותזכה לאכול אף אתה מ„מעות־חטים"!...

אחד אחד יצאו העניים מבית־הועד בידים ריקות ובפנים אדומים, כיוצאים מן הרחצה, וקללו את העשירים קללות נמרצות.

בין הנפטרים האחרונים היתה חבורת בחורים, כולם פועלים ובעלי־מלאכה, המשוטטים כל ימות החורף בחוצות העיר באפס עבודה. הללו כבר מכרו את כל אשר להם. אחד מבני החבורה נתן בעבוט את שעון־הכסף אשר לו וקנה פאפירוסות במחירו, וכל הבחורים העלו עשן להנאתם, להשקיט בו את רעבונם בצבור. כשנכנסו אצל הועד, בחרו הבחורים מקרבם באחד מהם, שיהיה להם ראש־המדברים, והוא חייט לבגדי נשים ושמו שמואל־אבא המחטוני. ואף־על־פי ששמואל־אבא המחטוני נמנה לשליח־צבור, באו גם שאר הבחורים לעזרתו, איש כפי מתת־הדבור, אשר חננו אלהים, ודברו כולם יחד וטענו לפני הגבאי הראשון, כי גועים הם ברעב, נופלים ממש אפים ארצה. הגבאי הראשון, הוא בנימין איש־סנונית, נתן את כולם לדבר לפניו בכל אות־נפשם, וכאשר כלו לדבר, פתח ואמר להם בלשון זו:

— שאוני, ידידי, ואגיד לכם, כי כל דבריכם לשוא הם. ראשית, הרי אינכם בעלי אשה ובנים, ואנו נותנים „מעות־חטים" רק לבעלי אשה ובנים. שנית, אנשים צעירים אתם, בלא עין־הרע, וכחכם יפה לעבוד ולהשתכר לחג הפסח. שלישית, השנה הזאת שנת־ברכה היא לנו — ברך אלהים את עירנו בעניים רבים, ומספר המקבלים גדול ממספר הנותנים. ורביעית, הלא חרפה היא מלהגיד — כבר כלתה פרוטה מן הקופה מבעוד בוקר. אם אינכם מאמינים לי, הביטו ותראו.

והגבאי הראשון של הועד עמד והפך לעיניהם את כל כיסי בגדיו והראם עין בעין, כי ריקים הם ונקיים, אין בהם כלום. הבחורים עמדו לפניו כנדהמים, באין אומר ודברים. ורק שמואל־אבא המחטוני, שלשונו לשון־למודים, התאושש ופתח שנית את פיו ודרש לפני הגבאי דרשה משונה, שכמותה לא שמעה אוזן בכתריאלבקה מעולם. וכך אמר בדרשתו:

— צר לי מאד, שלא פתחת בסוף דבריך; אילו עשית כן — ונמנעת להוציא לבטלה אבק־שרפה הרבה כל־כך. ואף־על־פי־כן הנני ואשיב לך על עיקרי הוכוח שלך לכל סעיפיו. ראשית, שאמרת פנויים אנחנו — הרי מעלה היא זו לכם, שלא הוספנו עניים על עניי העיר. ושנית, שאמרת עבודה — בבקשה מכם! תנו לנו עבודה ואחר תדברו! שלישית, שאמרת עניים הרבה — הרי אתם אשמים בדבר: מצד אחד המשטר הקאפיטאליסטי ומצד שני האכספלואטאציה של הפרוליטאריאט. ורביעית, שהפכת לנו את כיסיך — אין זו ראיה לכאן. אין כל ספק בעיני, כי בביתך, למשל, מזויך מלאים מצות, וביצים, ובצלים, ובולבוסים, ושומן של פסח וכיוצא באלו, וגם יין לארבע כוסות... אם כן, הרי כולכם בורזואים ואכספלואטאטרים מנוולים ולא יותר! חברים, לכו ונלכה!...

חייב אני להודות כאן על האמת, כי כתריאליבקה זו, ההולכת בעקבות יהופיץ ומחקה אותה לכל תנועותיה, לא הרחיקה עדיין ללכת בדרך השלמתה מרחק רב כל־כך. עד כי אחד מעשיריה האכספלואטאטרים מטפוסו של בנימין איש־סנונית יפתח לעניי העיר את אוצרו הטוב, המלא מזן אל זן מצות וביצים ובצלים ובולבוסים ושומן של פסח ויין ארבע כוסות, והוא עצמו, עם אשתו ובניו, ישאר בעירום ובחוסר־כל... ואולם מובטח לכם, כי האכספלואטאטרים הכתריאלים שלי עשה יעשו כמשפט הזה, אם רק עשירי יהופיץ יהיו להם לאות ולמופת בדרך החדשה הזאת. חייכם, הכתריאלים אינם חייבים להיות המתחילים במצוה!...

ח.

בלב טהור וברוח נכון, מרוחץ ומחודש לכבוד החג, ישב בנימין איש־סנונית עם אשתו ובניו בליל־שמורים לסדר סדור פסח כהלכתו, כולו שלו ושאנן ודעתו זחוחה עליו, כמלך שמלכותו נכונה מאד. לימינו יושבת אשתו המלכה, זו שרה־לאה זוגתו, מרשעת ועשירה ככבוד יום־טוב במטפחת־משי חדשה, שמתחתה מציצים שני עגילים מארכים, עגילי־כסף מקשקשים, וסביב לשלחנו מסובים בניו, בני המלך ובנותיו — כולם ראשיהם חפופים, לחייהם אדומות ועיניהם נוצצות. ואפילו זלאטקה הנערה המשרתת, שבכל ימות השנה היא כורעת תחת עולה ועובדת עבודת־פרך, אף היא חפפה את ראשה, רחצה פניה בבורית מבושמת, לבשה שמלה חדשה, עשויה צמר־גפן, נעלים חדשות [illegible] על מצחה [illegible] והמבהיק מקלעת רחבה אדומה. הכל מרגישים את עונג החג לכל עמקו, הכל שמחים וצוהלים ולבם טוב עליהם, כאילו הם עצמם יצאו זה עתה ממצרים. ברוך [illegible] וחוגג שאל הקטן בבני־המלך את ארבע הקושיות, ואביו המלך, זה בנימין איש־סנונית, השיב לו תשובה במתינות ובהרחבת הדעת ובניגון יפה ובקול רם — תשובה נצחת: עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו ה' אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה... וכך הוא הולך ומונה בקול רם ובניגון יפה את כל האותות והמופתים, אשר הראה אלהים לאבותינו בימים ההם, ואת כל המכות, אשר הביא על המצרים במצרים, ואלו הן — פתאום...

ז.

פתאום נשמעה דפיקה בדלת, ואחריה — דפיקה שניה ושלישית. מי הוא זה הדופק פתאום?... „לפתוח את הדלת או לא?"... נמנו וגמרו לפתוח, מפני שהדפיקות חזרו ונשנו ביתר תוקף וביתר עז. המלך והמלכה ובניהם ישבו מחרישים ומשתאים, וזלאטקה המשרתת פתחה את הדלת, ואל הבית פרצו בחבורה כל הבחורים הצעירים הם ומנהיגם שמואל־אבא המיטיני בראשם, וקראו פה אחד: „יום טוב עליכם!" המלך בניכין, אף כי פרחה נשמתו מגודל הפחד, אמץ את לבו ויפתח ויאמר אל החבורה:

— עליכם יום־טוב! ברוכים הבאים [illegible] בביתי!

יצא שמואל־אבא ראש־המדברים ופתח בדרשה, כדרכו וכסגנונו, לאמר:

— האתם תשבו פה, ספונים בביתכם אל כוס יין, ותקדשו את החג, כאשר צוה אלהים, ואנחנו, אחיכם הפרוליטאריים, נגוע ברעב? לא! דעתי היא, שלא מן היושר הוא זה! ולכן גוזר אני עליכם, כי תצוו לתת לנו תיכף ומיד את סעודת־החג אשר לכם, ואיש מכם אל יערוב לבו להוציא הגה מפיו, לפתוח חלון ולקרוא לשוטר וכיוצא בזה, שאם לא כן, כלה נעשה אתכם... חבר משה, היכן היא הבומבה?...

. . . .

הדברים האחרונים אך יצאו מפיו — וכל בני הבית נדהמו כולם וקפאו איש תחתו, מבלי הרים יד או רגל. ואולם כשהחבר משה, בחור שחור, שמלאכתו מלאכת סנדלר, בלוריתו שחורה ואצבעותיו שחורות, נגש אל השלחן והעמיד עליו מין דבר גבוה ועגול, המכוסה כמירטוט. — אז אירע לכל בני־הבית מה שאירע לאשת לוט בשעתה, כשעמדה להביט מאחריה על מהפכת סדום ועמורה...

וזלאטקה המשרתת, כולה רועדת ושניה נוקשות זו לזו, הגישה אל השלחן מתחילה את הדגים הרותחים והמפולפלים, אחר־כך את המרק עם הלביבות השמנות, ולבסוף את הסופגניות ואת החמיטות החמודות ואת שאר מאכלי־התאוה של פסח. והבחורים פשטו על כל חמדת השלחן, אכלו ובלעו לתיאבון את כל הבא לידם, קנחו כל מאכל ומאכל בלגימת יין ולא הותירו מכל אשר לפניהם אף שריד כמעט, אף טפת יין אחת, ואפילו את הביצה [illegible] ולא נודע כי בא אל קרבם. ורק את ההגדות הניחו, כזכר לחורבן, ובשעת מעשה חמד ראש־המדברים, הוא שמואל־אבא המיטיני, לצון לו ולעג להאכספלואטאטר הכתריאלי, לבנימין איש־סנונית, לעג־השאננים. וכך אמר לו:

— שבכל הלילות אָ נ ו קוראים את ההגדה ו א ת ם אוכלים את הלביבות; הלילה הזה א ת ם קוראים את ההגדה ו אָ נ ו אוכלים את הלביבות... לחיים, בורזואי! יהי רצון שתזכה לשנה הבאה להיות פרוליטארי קרוש כמונו!... ויהי רצון, שלשנה הבאה יגיענו אלהים למועדים אחרים — לשמוח בקונסטיטוציה!...

ס ו ף מ ע ש ה.

ויהי בחצי הלילה, ובנימין איש־סנונית, העשיר הכת־ריאלי האומלל, ואשתו ובניו עדיין יושבים לשלחן נבהלים ושוממים ופחד־המות בעיניהם. על השלחן עדיין עמדה המפלצת האיומה, הגבוהה והעגולה, מכוסה בספירטוס. הזהר הזהירו אותם בני־החבורה לפני צאתם, כי ישארו איש תחתו שתי שעות רצופות, שאם לא כן — מרה תהיה אחריתם... בלילה ההוא לא נתן איש מאנשי הבית תנומה לעיניו. ורק בבוקר עמדו והודו לאלהים, כי יצאו בשלום מתוך הסכנה...

ומה הגיע לה„מפלצת" האיומה, הגבוהה והעגולה, המכוסה בספירטוס, שעמדה על השלחן? — כך ישאל הקורא הסקרן, התאב לדעת הכל. ואָנו נכונים להרגיע את רוחו: קופסת־פחים, לקוחה משלחן הסנדלרים וממולאה קמח של מצה, איננה בחזקת סכנה. קופסה בזאת, לו גם אלף שנים תעמוד, לא תתפוצץ, אלא אם כן... שלום!

חִזָּיוֹן בְּלֵיל הַסֵּדֶר

(מרשימותיו של אוירוני)

נמסר לדפוס ע״י

ר א ו ב ן ב ר י י נ י ן.

אחד מידידי הצעירים באנגליה שלח לי בימים אלה דפים אחדים מספר זכרונותיו. רשימותיו אלה מלאות הזיות, חלומות ודמיונות מיוחדים במינם. ואני נוטל לי את הרשות למסור להקוראים העברים אחד החלומות האלה, שחלם אחד מבחורינו בליל־שמורים:

בן־האויר הנני. זה כשתי שנים הנני עובד בתור אוירוני בחיל צבא הבריטי. בליל־הסדר של חג הפסח שעבר נטל עלי לעשות בחינות בכלי־מעוף חדש. ובעברי, בשכבת־אויר נמוכה, על־פני שכונת היהודים בלונדון, נדמה לי, כי אזני מקשיבות את הקריאה הלבבית: „לשנה הבאה בירושלים!", המתפרצת דרך החלונות מאפפי בתים. אָז נולדה בנפשי השאיפה העצומה לבוא ירושלימה במכונת־הטיסה שלי, לבוא שמה עם ענני שמים.

עוד אני שוגה בדמיוני זה, והנה האויר הזך, המלא שלות־אפס ושקט־תוהו, נתמלא (כך נדמה לי אָז) בקולות רועדים ועצובים, היוצאים מלב כבוש ודרך שנים חורקות, של תפלת־הקצף: „שפוך חמתך אל הגוים, אשר לא ידעוך... שפך עליהם זעמך וחרון אפך ישיגם... ותשמידם מתחת שמי אדוני".

בטיסה אחת חזקה התרוממתי באוירוני לספירת־אויר גבוהה. דממת־עולם מסביב לי, ובתוך דממה זו הנני מאזין את קול לבבי הקורא אלי: לא זאת היא נקמת היהודי החדש. רגש הזעם של „שפוך חמתך" כבר זר לי, פגול הוא. יש נקמה יותר נעלה, יותר אנושית ויותר אצילית. ואני שט במרחבי־עולם ונפשי מתמלאת דמיונות ותקוות: אני היהודי הצעיר, היהודי החדש, המוסר את חייו על הגשמתה של השאיפה הלאומית להיות „לשנה הבאה בני־חורין", — אני אהיה הממציא של מכונה פורחת באויר, המתנועעת בכח מיוחד, בכח חדש, שלא נגלה עוד ליתר בני אָדם. קרוב אָנכי לגלות את הכח החדש הזה בטבע; כי כבר אני מרגישו מסביב לי. נחנתי בחוש ששי, הדרוש להרגשה קודמת. ובכלי־מעופי החדש אעשה את דרכי מלונדון לירושלים במשך של שמונה עשרה שעות. באהלי הפורח הזה, אשר יביאני עם ענני שמים לשערי ציון, ימצאו כל המכשירים הדרושים להנאת הגוף והרוח. לא יחסרו בו גם ספרים, בשפת ציון, וגם מנגינות ישראל. המכונה תהא מנגנת את השיר „ציון הלא תשאלי" של רבי יהודה הלוי בנעימה מעוררת את כל נימי הנפש. וקירות אהלי הפורח יענו בקול זמרת־נצחון: „על הר גבוה עלי־לך מבשרת ציון, הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים... אמרי לערי יהודה: הנה אלהיכם!" ועל אהל־מעופי יהיו מאירים, באור מבהיק מרחוק, דברי מלך־החוזים: „וקוי אדוני יחליפו כח, יעלו אבר כנשרים, ירוצו ולא ייגעו, ילכו ולא ייעפו".

ומכונתי זו תהא פורחת מאליה, בלי כל יגיעה והתאמצות מצדי, עד אשר תגיע למקום תעודתה, אשר איעד מראש. דרכה במרום האופק יהיה חפשי מכל מעצור ומכשול. הכח המניע אותה יתחדש מעצמו, והיה כמעין הנובע. ואהלי זה יהיה לי כצנה, אשר שום כח מחוץ לא יוכל לחדור אליו ולבקעהו. כל כדור אשר יגיע אליו — לו גם יירה מכלי־תותח היותר אדיר, מתחת או ממעל — ירתע לאָחור ולא יעשה בו אף שרטת קלה.

את אהלי הפורח הזה אוכל להעמיד לפי רצוני בכל גובה ובכל ספירת־אויר; ועמידתו בין השמים והאָרץ, בחלל העולם, תהא בטוחה, כאילו העמדתיו על סלע מוצק. על הקרייש־צור. וכל הספינות והסערות שבעולם לא יזיזוהו ממקומו אף זיז כל־שהוא, אם רק לא אחפוץ בזה. את תנועתו ופריחתו של אהלי זה אוכל להעצים או להחליש, להרבות או להפחית במדה ובשעור, שיהיו דרושים לחפצי ולמטרתי באותה שעה. וכל זה יעשה על־ידי לחיצת־יד קלה. מכונת־פריחתי זו תהיה עשויה מחומר קל, שקוף ובהיר, שהוא יחד עם זה גם מוצק מברזל ומשמיר. מאהלי זה אוכל להביט, בעזרת אספקלריה מאירה, לכל ארבע הרוחות, למרחקים מופלאים; אוכל להתבונן גם למעלה וגם למטה, למעלה — לגבהי אין־קין, ולמטה — לתהומות הים ומסתריו. בצפיתי יגלו לפני צבעים לאין מספר, עם כל חליפותיהם וגוניהם היותר דקים, שעין איש, גם המזוינה

במשקפת חדה, עוד לא ראתם. וגם זאת: למרות תנועתו העצומה של אהלי זה — אשר הטבעונים שבימינו גם לא יחלמו על מהירות שכזו — לא ארגיש בטיסתי שום נדנוד, שום זעזוע, כאילו הייתי יושב בנוה שאנן, בנוי אבני־גזית. ולמרות תנועה אגדית זו יהיה האויר שבאהלי זה — שאכשירו באופן מיוחד — נעים וממוזג, והנשימה תהיה קלה ומבריאה את הריאה, ויחד עם זה, גם תמהר ותקל את עבודת המח והלב, הדמיון וההרגשה.

והכח החדש, שאני עתיד לגלות בטבע (וחש אני, שכמעט גליתיו) לא לבד שיניע את אהלי, כי־אם גם יחדד ויעדן, יפתח ויישיר את כל חושי: [illegible] אך בלי הרף, יפתח בי כח זה גם חושים חדשים [illegible], ואף גם יגלו לפני עולמות חדשים, שלא עלו גם בדמיוני.

ובאהלי זה אסק לא רק לגבהי שמים, לגובה שלא התרומם אליו עוד שום איש לפני, כי־אם גם ארד לתהומות הים ואוכל לשהות שם כמה שאחפוץ, כי גם שם אהיה בטוח מכל אסון ופגע. ומקירות אהלי השקופים אתבונן לנבכי הים ולכל נפלאותיו וסודותיו, ויופי חדש יגלה לעיני ואפשריות חדשות תתפתחנה בי.

ודמיוני טוה את החוט הלאה: בעזרת הכח החדש אשר אגלה בטבע — ודומה לי, שכבר גליתי את הכח הזה, שהוא עולה בכל על החשמל ועל קרני הראדיום ועל כל כחות הטבע, שהיו ידועים וגלויים לנו עד עתה — יעלה בידי להיות גם רואה ואינו נראה, אם יהיה דרוש לי כדבר הזה. אהלי הפורח, גם כשירד לארץ, יהיה נסתר מעין־רואים, אם יהיה רצוני בכך. אני אראה מבעד קירותיו את הכל, ואיש לא יראני. בעזרתו של הכח החדש יעלה בידי להיות בלתי נפגע: הכדור לא יפצעני, מים לא ישטפוני ואם אלך באש לא אכוה. האדם של היום, שלא נגלה לו עדיין סודו של אותו הכח החדש הצפון בטבע, ושהוא כל־כך קרוב ומורגש לנו, הוא נוח להפגע על כל פסיעה ופסיעה, ככלי חרס הנשבר מכל דחיפה קלה. רובי כחותיו הנפשיים הוא מבזבז על דברים פעוטים: להשביע רעבונו, לבקש מחסה מקור או משרב, והסכנה אורבת לו באלפי עינים. על כן מוג־לב הוא, קצר־רואי וקצר־שמע, כבד־תנועה ומוגבל בצרכיו, רגשותיו ורעיונותיו. משול לענן כלה ולאבק פורח, מותנה מכל מקרה, נרדף [illegible].

אמנם אותו הכח החדש, שעל־ידיו אעשה את כל הנפלאות, עוד לא גליתי. אבל הלא אני כבר מרגיש אותו בהרגשה בהירה, כבר נגלה לי בחזון. כח זה מורגש לי מימי ילדותי, ואין אני מסופק כלל, כי קרוב הוא לי וכי גם אגלהו... צריך רק להגביר את הרצון, דרוש לי רק לרכז את מחשבתי, והוא יגלה לפני בכל תקפו וקסמו, בכל נפלאותיו ונסתרותיו. הנני מרגיש בי מציאותו של אותו החוש הדרוש לגלוי זה. ואותו הכח החדש יגלה לא בעזרת מכשירי־המדע הגסים, לא בעזרת מופתי־ההנדסה או המכונות הבנויות, לא בעזרת היקשי ההגיון או בעזרתם של הנסיונות והבחינות מאתמול.

בעזרתם של כל הכלים והמכשירים, פרי העבודה, ובעזרתם של כל אותם כשרונות הרוח הידועים לנו עד עתה יש לגלות רק דברים קטנים, בלתי־חשובים כלל, כמו החשמל וקרני הראדיום וכדומה, אבל הגלויים הגדולים באים פתאום, כמו רוח ממרום, כעין נבואת־חזון לאחרית הימים. רק הנפש צריכה להיות מוכנה, מוכשרה ומסוגלה לקבל אותם הגלויים; ונפשי כבר פתוחה וערה. רק הגלוי צריך לבוא, ובוא יבוא אם גם נתאחר קצת. יש אנשים, שמח עקר להם, לא יוליד מאומה. מסתפקים הם בהעלאת גרה של אמתיות ישנות. הם יודעים רק את הידוע מכבר הימים, את הידוע לכל בני־אדם. אנשים כאלה אינם מעפילים לעלות ההר־ טוב להם גם בשבתם בשפלה. גם החכמים שבבני־אדם קצר כחם לברוא אף יתוש אחד; די להם, אם יבלו רוב שנותיהם לחקור את חיי היתוש או טבעו של אזוב שכבר נברא. אני הנני שייך לאותם המיעטים, שהם בטבעם [illegible] שרוחם מוליד חדשות. אני הנני מן המעפילים, אחד מאלה, אשר עליהם נאמר „ותחסרהו מעט מאלהים". אם יש בי רק ניצוץ אחד משלהבת־אלהים, הלא כבר יש בי גם יוצר, הלא כבר ניתן לי כח לברוא חדשות. הטבע מבקש להכיר את עצמו על־ידי מחי. הכח החדש, העתיד להגלות בקרוב, שתעודתו היא לחולל נפלאות בחיינו, עדיין לא הכיר את עצמו, עדיין עור הוא, עדיין מתנמנם הוא בחיק הטבע. ועל־ידי מחי צריך הוא להגלות, להתעורר מתרדמת־עולמים. והגלוי הזה יבוא בי מאליו, ברגע של הברקה והארה פתאומית. הגלוי הזה זורם ושופע עתה דרך חלל העולם, שאין לו קץ ותכלה, והוא יזרום ויעבור גם דרך מחי, ובעברו יקלט בו, וכברק יאיר את השכת נפשי, ועל־ידיה — את כל יושבי־חושך.

אנכי הנני רק הצנור, נפשי היא רק הכלי הפתוח לקבל אותו הניצוץ הנפלא. וכמדומה לי, שהרגע הגדול קרוב לבוא. הנני מרגיש, כי בליל־פלאות זה נפשי מתרהבת בי.

והנני יורד באוירוני אל הארץ, אך רוחי מרחף עוד בשמי החזיון וממשיך משם את השפע, בתקותי, שאם יערה עלינו רוח ממרום, יגלו על־ידינו, העברים הצעירים [illegible] בני האדם. וזאת תהיה נקמתנו מהעמים, אשר חפצו להשמיד אותנו מתחת שמי אלהים, כי תחת [illegible] להם טובה, ואור — תחת חושך...

ובעברי על־פני אחד מבתי אחי, בני עמי, באחד הרהובות המגואלים והצרים, שמעתי קול ירונן: „אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה"

ובלבי גמרתי את קריאת ההלל: „לראש פנה!" כן, לראש פנה, לבנין חדש, להיכל רם ונשא. וכהד עונה לעומת מחשבת לבבי קול זקן רועד: אל בנה, אל בנה, [illegible]

שְׂפָתֵנוּ אִתָּנוּ

מאת

מ. שיינקין.

ג. העברית בתוך האידיש.

את שפת האידיש (לפני שנים אחדות קראו לה באי־דיש בשם „זארגון"), המדוברת ביום הזה אולי בפי רוב בני עמנו, רכשו להם היהודים בערך לפני חמש מאות שנה תחת השפעת הלחץ הגרמני, בהתגוררם בארצות הגרמנים במשך מאות שנים אחדות. התקופה הזאת היתה אולי היותר שחורה בגלותנו ברדיפותיה, בגזירותיה ובטביחותיה; במלחמת קיומו אז התכנס עמנו והתבצר בחומות דתו, הרבה לעשות סייגים וגדרים בכל מה שהיה יכול לציין את היהודי ביהדותו; אז הקדיש בקדושה דתית את הלבוש המשונה, שהיהודי הגרמני לבוש בו, וגם את הגרמנית המסורסת, שהיתה שגורה בפיו, בתור שפה מיוחדת לו. צריכים היו לעמוד על נפשם, ואולם תכפו עליהם הצרות, לא היתה להם לא מנוחת־הגוף ולא מנוחת־הנפש לחקור ולהעריך את עצמיות נפשם הלאומית, על כן החזיקו באותה צורת היהדות, שהיתה לפניהם בשעה זו, והיו מוכנים למסור את נפשם אפילו על „ערקתא דמסאנה". במצב רוחני קנאי שכזה עבר (או גורש) הרוב מיהודי אשכנז לפולניה ולרוסיה. פה היתה להם השפה המדוברת במדה עוד יותר גדולה כתרים בפני ה„גויית" הפולנית והרוסית, ויהי להם הדבור באידיש לסימן של יהדות, וה„גויית" — כמעט לסימן של שמד (התבוללות בלשוננו).

מה שנפלא הוא, כי בכל־זאת לא נתנו גם לשפה המדוברת הזאת לחדור לבית־הכנסת; ואם כי בארו את התורה ודרשו ברבים באידיש, בכל־זאת, כשהעלו על הכתב את השאלות והתשובות ואת הדרושים בספרים, להפיצם בין הקהל, תרגמו את כל זה בעברית; כן כתבו בעברית את כל התעודות, שיש להן ערך צבורי וקיים: תנאים, כתובות וצואות, חוזים, פסקי־דינים, שטרות ומודעות וכדומה.

כאשר הוטב מצב היהודים בפולניה וכשסדרו שם את חייהם הצבוריים על־פי הזכיות המיוחדות, שנתנו להם, והחלו לדאוג למצבם הרוחני והמוסרי, אנו מוצאים שם את רוב המוני העם יודעים ספר עברי, והידיעה הזאת חדרה גם לתוך השפה המדוברת, שכנראה, כבר הרגישו בזרותה בארצות הסלאביות האלה. בתקופה זו אנו מוצאים את האידיש מעורבת בחלק גדול של מלים עבריות; והעיקר — כי כנו בעברית את המושגים היותר נעלים ושכליים, וביחוד את רגשות הנפש האנושיים והמוסריים, שמקורם ביהדות ושבכנוייהם עשירה כל־כך השפה העברית.

בשמות עבריים קראו לכל השבתות (שבת הגדול, שבת שובה, חזון, מברכים, פרשת שקלים וכדומה) והמועדים (ימים טובים, חול־המועד, פסח, שבועות, סוכות וכדומה), את ימי השמחה והאבל הלאומיים (חמשה עשר בשבט, תענית עשרה בטבת וכדומה); כנויים עבריים נתנו לכל מקרי החיים המצוינים בערכם: יולדות, בן זכר, ברית מילה (לילד) ומזל טוב (לילדה) והלאה — בר מצוה, תנאים, חתונה, עסקים, מלאכות ופרנסות עד יום המיתה והקבורה.

מכיון שהחל הילד לקרוא אבא — אביו מלמדו תורה צוה לנו משה, מודה אני ושמע ישראל; הילד נכנס אל החדר ולומד שם אלף־בית, עברי, סדור, חומש, תנ"ך, גמרא; במעט הלמודים החיצוניים הוא לומד חשבון: חבור, חסור, כפל, חלוק ותשבורת; אלו שהעיזו למדו גם ערך משולש והנדסה; בדברי הימים ידעו את המלחמות, המפלות או הנצחונות של הגבורים והמלכים; אלו שהיה להם איזה מושג בטבע ובתכונה ידעו את ארבעת היסודות אש, רוח, מים, עפר; בכלל נתן הרבי ערך לתלמיד על־פי המעלות של התפיסה, ההשגה, הזכרון, ההתמדה וכדומה. כשהגיע לבר מצוה, הנער עולה לתורה, נכנס לכלל ישראל והאב מברך ברוך שפטרני.

התבגרו הבחור או הבתולה, נהיו לחתן וכלה, משדכים אותם וכותבים תנאים על־אדות הנדן והמתנות; אחר כך באה החתונה, החופה, הכתובה וטבעת הקדושין עם מחותנים, כלי־זמר, בדחן, חזן ומשוררים, ניגונים, רקודים ושבע ברכות בכל שבעת ימי המשתה; ברכת כל כל המסובין בכאן היתה, שהזיווג יהיה עולה יפה, שיאריכו ימים ושנים ושתהיה להם תמיד הצלחה ופרנסה, ויחד עם זה, שכולנו נשמע ישועות ונחמות על כלל ישראל ונזכה לראות בנחמת ציון וירושלים (הלא כן מנהג היהודי לברך בכל שמחה או סעודת מצוה, בדרימי כים לחיים).

וגם לתוך המשא־ומתן שבמסחר הכניס היהודי מלים עבריות הרבה. הוא עושה עסק עם שותף על־פי תנאים ידועים של חלק ברווח והפסד; כתבו שטר שותפות (כמובן בעברית). אם הלך הדבר כשורה, חיו בשלום ושלוה, ביושר ובנאמנות; אם היה סכסוך ביניהם, הלך התובע אל הרב, הרב ישלח אל הנתבע שמש בית־דין עם

תזמנה או התראה. בעת הדין־תורה שמעו את כל הטענות והתביעות, עשו גביות־עדות, בדקו את הפנקסים והחשבונות, השליש שטרות לקיום פסק־הדין; ויש שהושיבו בוררים לפשר בין הצדדים וכו׳ וכו׳.

מלים טכניות שמושיות כאלו למאות היו שגורות בפי המוני היהודים, כשדברו בעניני מסחר, באיסור והיתר או בעניני אישות ורעות; מקור האוצר הדבורי הזה היו התנ"ך, הש"ס והפוסקים, האגדות והמדרשים ספרי המחקר והמוסר, שהיו בידי היהודים. רק במקצוע המלאכות איננו פוגשים את המלים השמושיות העבריות. מפני הסבה ההיסטורית המעציבה, שבמשך מאות שנים בגולה נמנעו רוב היהודים, אולי שלא ברצונם, מהתעסק במלאכות, וכשחדרו בתקופה האחרונה לתוך המלאכות, כבר שכחו את הכנויים העבריים. גם כלים ומכשירים הרשים נהיו ולב היהודים לא היה פנוי לבקש את המלים בתורה ובתלמוד, או לחפש ערכי מלים לפי רוח השפה העברית.

אם היה היהודי חולה, היה קורא לרופא והשתמש ברפואות, בסגולות ותרופות שונות; יש שהיה מתרפא ברפואה שלמה, ויש שהיה חולה מסוכן ונוטה למות; אז היה כותב צואה (גם כן בעברית) לחלק את הירושה בין בני ביתו והיה אומר וידוי וקורא שמע ישראל; גם בעת הגסיסה ויציאת הנפש היו קוראים לפניו בעברית. כשנהיה לבר־מינן, שלחו לקרוא לחברה קדישא, השמשים טהרו את המת, עטפוהו בתכריכים, היתה הלויה, הביאו את המטה לבית־העלמין, הורידו לתוך הקבר, בקשו מחילה, אמרו קדיש וקראו את צדוק־הדין. היה המנהג לנהם את האבלים בשבעה, נהגו אבלות גם בשלשים, ובכל שנה ביום המיתה היו הבנים מתפללים לפני העמוד ולומדים משניות.

בכללו של דבר אנו רואים, כי הנפש העברית הטביעה את חותמה בכנויים עברים על רוב המושגים השכליים ועל רוב הרגשות הבאים מתוך זעזועי הנפש הפנימיים: שכל, חכמה, הבנה והשגה; בר־דעת, למדן, עמקן, חריף; טפשות, גסות, עם־הארצות; שמחה, נחת־רוח ותענוג; דאגה, שברון־לב, יסורים, צער ועגמת־נפש; כונות, התפעלות והתרוממות־הרוח; בהלה, רשלנות והשתדלות; זמן, רגע, שעה ומעת־לעת, תקופות, דורות, ימים ושנים; התחלה, סוף ותכלית; מחשבות, השערות וחלומות; עצה ופתרון,

רוב ומעוט, ספק וודאי; פרט וכלל, מרחק, מהלך, מעמד, מצב [illegible] מלים עבריות [illegible], [illegible] לפרטי צורה מפני שכבר לא [illegible] באידיש עברית כזו, שדברו בה אבותינו לפני דורות אחרים.

ד. עברי־טייטש והאידישים

[illegible]

כשהחלו הדעות העממיות להתפשט בעולם, חדרו במדה ידועה גם לתוך הצבור העברי, והחלו לדאוג גם היהודים להמוני העם וגם להנשים, שאינם יכולים לקבל את השכלתם בשפה העברית. לתועלתם החלו לחבר ולהדפיס ספרים בשפה המדוברת. תחינות ובקשות לימי חול, שבת ומועד. תרגמו את התפלות, את „העשרים וארבעה" ואת המשניות. חברו ספרים מיוחדים להורות תורה, חכמה ומוסר. והנה על כל הספרות העממית הזאת הוטבע חותם עברי בולט לא רק בתוכנה, כי־אם גם בשפתה. השם הכללי היה עברי־טייטש; התרגומים נעשו לא בצורת הורקה מכלי אל כלי, כי־אם כאילו בכונה ללמד את הנוסח העברי: תלקי הפסוקים נכתבו בעברית ונשזרו אחר־כך לתוך התרגום, שגם הוא בעצמו מתובל במלים וניבים בעברית. גם הספרים המיוחדים קבלו צורה עברית בולטת; השמות: צאינה וראינה, נופת צופים, מנורת המאור, כפר הישר, יוסיפון, קב הישר, לב טוב, מעין טהור, ספורי נפלאות, ספר [illegible] צדיקים, שבחי בעל שם טוב, ספורי מעשיות, מעשה בבן מלך ובת מלכה, מעשה בג׳ אחים וכדומה לעשרות; שמות הפרקים והשערים שבאו לאחר ההקדמה ולוח המפתחות שבכל ספר, הענינים והמדות שנדברו עליהם נפש, רוח ונשמה; מלאכים, שדים [illegible], יצר טוב ויצר הרע; אמונה וכפירה, תשובה וחרטה, מצוות ועבירות, שכר ועונש; היכל, גן־עדן ושבעה מדורי גיהנם; רחמנות ואכזריות, פזרנות, קמצנות וותרנות; צדק, יושר ונאמנות; עולה והנפה; כבוד ובזיון; גאוה וענוה; אהבה, יראה ובטחון; דרך־ארץ, עזות־פנים וחוצפה, רך־לבב, כעס ועקשן; קלות־דעת וכובד־ראש, פנימיות וחיצוניות ועוד לעשרות ומאות מתארי הנפש, המדות והמעשים הטוב והרע, לחיוב ולשלילה. ואיזו נפש מישראל באנשים, נשים וטף לא ידעה לכנות בעברית את שמות רוב אברי הגוף, את שמות

ה אָ ב ו ת, ה א מ ה ו ת ו ה ש ב ט י ם, הרבה משמות ה ש ו פ ט י ם, ה מ ל כ י ם ו ה נ ב י א י ם והרבה משמות ה ת נ א י ם, ה א מ ו ר א י ם, ה ג א ו נ י ם, ה פ י ל ו ס ו־ פ י ם ו ה מ ש ו ר ר י ם העברים?

נדמה לנו, כי בלא שום הגזמה נוכל לומר, כי המוני העם ידעו אָז את העברית בכנוייה, בתכנה וברוחה הרבה יותר ממה שמחייבים לדעת עתה (כמובן, ישנם כאלו שיודעים למעלה מהפרוגראמה) אלה המתכוננים לרבנים ומורים בבתי־ספר של אחינו הריפורמיים ויותר ממה שיודעים רוב התלמידים, הלומדים עתה על־פי המיתודות החדשות כשעה לשבוע. לו הוסיפו אָז מנהיגי הדור עוד מעט עבודה, היו יכולים להשיב את העטרה ליושנה, לאחה את הקרע שבנפש העברית ובעם העברי ולהשליט במשך דור אחד או שנים את השפה העברית בתור שפה מדוברת לעברים.

ואולם בתקופה ההיא בטחו יותר מדי בתורה, בדת ובמוסר ולֹא שמו לב לצורת השפה; וגם בדורות האחרונים בטחו יותר מדי בכתב ובספר ולא שמו לב לחורבן הנעשה בשפת האידיש המדוברת על־ידי השפעות החודרות לנפש העם — עם פתיחתה של הגיטה, קבלת הזכיות, ההשכלה והנדידות החדשות, החמריות והמוסריות. ותהי לנו במשך שני דורות: אידיש של לשון־קודש בכתבי מנדלי מוכר־ספרים, פרץ ושלום־עליכם, אידיש ספרותית של „וויסענשאַפטליכע ערקלע־רונגען“, „אנבעטראַכט“, „פרינציפען“ ו„בעשיינפונ־גען“, ואידיש מדוברת עממית בסגנון של „צעהן טישצי כפרות“, „פראַפּיטאַניע“, „סאַבראַניעס“ ו„רעשעניעס“ ברוסיה, של „זאַמסטאַג“, „פייערטאַג“, געבורטסטאַג“, „קאָנפירמאַציאָן“, „פריידע, טרויער אונד זאָרגע“ בגלי־ציה, סגנונים שבאלו בפולניה וברומיניה, ופה באמרי־קה — ה„פליין אידיש“ של „אפּסטעז“, „דאַונסטעז“, „שור“, „סטאָר“, „טרייד“, „לאָיער“, „בוטשער“, „אַ וואָק“, „אַ ראַיד“, „אַ פּאַרדי“, „אַ אינטערטיינמענט“ וכדומה מלים ומבטאים למאות ולאלפים, השורשים ב ס ט ר י ט העברי והעושים את היהודית המדוברת לשפה חדשה לגמרה.

על־אדות הסכנה, הצפויה עתה לשפות האידיש המדוברות בחיקי היהדות השונים, על עתידה של האי־דיש הגרמנית, שכבר נחרבה ברובה, על הנחיצות והאפשרות לפתח שפה אחת, שתהיה מדוברת בפי כל היהודים בארצות פזוריהם, וביחוד במרכז העברי ההולך ונברא בארץ־ישראל, ואיזו היא השפה הטבעית, המסוגלת והעלולה לנצח את כל המעצורים והמכשולים במצבנו כיום, — על כל זה נדבר בפרקים הבאים.

(המשך יבוא).

שְׁנוֹת תַּרְנַ"ו–תַּרְנַ"ז בְּתוֹלְדוֹת הַצִּיּוֹנִיּוּת

מאת

ג ר ש ם ב א ד ר.

אין מושג בשפתנו, אשר יספיק לסמן את תסיסת הרוחות, ששררה במחנה „חובבי ציון“ בראשית שנת תרנ"ו ונמשכה עד סוף שנת תרנ"ז. רק עשרים שנה עברו מאָז, ורבים מאנשי־המעשה של העת ההיא עודם במבחר שנותיהם, מלאים רוח עלומים וחשק נמרץ לפעול ולעבוד אתנו לימים יבואו. אבל התפתחות הציוניות במשך השנים הללו הרחיקה את רוחנו ממאורעות הימים ההם, עד כי קשה לו לבן־זמננו לשער בנפשו את התהוות הדברים ואת הסתעפות המקרים עד היום.

מרכז התנועה הציונית, שהיה אָז באודיסה, אסף אמנם תחת דגלו את כל טובי האומה ודברניה, אבל סכום הכסף לתמיכת הישוב בארץ־ישראל, אשר קבצו „חובבי ציון“ במשך השנה ההיא, עלה רק לחמישים אלף רובל. והעומדים בראש התנועה חשבו, כי בקבוץ הסכום הזה כבר הגיעה פעולתם למרום קצה. הקולוניות המעטות והדלות, שנוסדו על רגל אחת בשעת בהלה, דרשו תמיכה תמידית במדה מרובה, וגבאי „חברת התמיכה“ לא יכלו למלא אף חלק אחד מדרישותיהם של הקולוניסטים, שהיו עיניהם תלויות לחסדי נדיבים.

אחד מראשי התומכים את הישוב היה הבארון אדמונד רוטשילד („הנדיב הידוע“). אבל, לצערם של החובבים, פרצו קטטות תכופות בקולוניותיו של רוטשילד בין האכרים ובין מנהלי הקולוניות, והקטטות הללו, שנפתרו תמיד להפסדם של הקולוניסטים, נתנו מקום לקטני־אמנה להטיל חשד בכונת הנדיב, כי אין את נפשו לשכלל ולהרחיב את הישוב בארץ־ישראל, אלא שהוא רוצה להכניע את הקולוניסטים תחת רגליו ולעשות אותם לעבדי עולם.

ובמרכז העבודה הציונית בווינה שבתה אָז כל פעולה. צירי המשכילים הרבו אָמנם לדרוש על עניני הלאומיות הישראלית ותלמידי האוניברסיטה נלחמו עם הסטודנטים הנכרים על כבוד ישראל — וגם לא הניחו הסטודנטים היהודים את כלי־זינם מידם עד שהפליאו את מכותיהם של צורריהם ומנדיהם. אבל מלבד המלחמות הללו לשם כבוד ישראל ודרשות ריקות על־אודות הרעיון הציוני, לא הורגשה עוד בימים ההם שום תסיסה לאומית הגונה.

מרכז לעבודה ציונית היה אָז גם בלבוב אשר בגליציה, והמרכז ההוא עמד תחת השפעתו של המרכז הציוני בווי־נה והתעסק בכל אותם הענינים, שהיו הציוניים בווינה עסוקים בהם. ובשנת תרנ"ו ראו מנהלי המרכז הלבובי, כי לא הצליחו לעשות שום דבר, בחפצם לחקות את מעשי הציוניים בווינה, כשם שלא הצליחה עבודתם בעניני הפו־ליטיקה הגליציאית, שאָמרו להתעסק בה במקום תמיכת

הישוב בארץ־ישראל. אז באו לכלל החלטה, כי צריכים הם להתחיל בעבודה מעשית, ביסוד מושבה בארץ־ישראל לבני גליציה. אבל מחסרון אמצעים לא היה לאל ידם להוציא את החלטתם הטובה לפעולה, אף כי היו מוכרחים לשאת ולסבול את לעג הציונים שבשאר ארצות, אשר הרבו ללגלג עליהם, כי אין כחם אלא בפה.

ובארצות המערב היתה אז נקודת־המרכז של העבודה הציונית בברלין. חברת התמיכה „עזרא" לא יכלה אמנם לפעול הרבה לטובת הישוב. אבל דבר אחד עלה בידה: הוא שהעמיד אותה בשורה הראשונה במחנה חובבי־ציון, כי ערכו שם מחלקה ארץ־ישראלית בתוך תערוכה כללית לעבודת האדמה, ובזכותה של התערוכה הזאת התחילו היהודים העשירים בברלין לשים לב לישוב ארץ־ישראל, כי מצאו תוצאות הארץ חן בעיני הגויים, מבקרי התערוכה. ויאמרו מנהלי חברת ציון באשכנז (הד״ר הירש הילדסהיימר והאדון ווילי באמבום), כי הגיעה השעה ליסד באנק אגרארי לצרכי הישוב, שהונו יעלה לחצי מיליון פראנק. ולפי הודעתם בעתונים, כבר עלה בידם בעת ההיא לאסוף התחייבות מצד משתתפים ביסוד הבאנק הזה בסך חמישים אלף פראנק.

מלבד ארבעת המרכזים האלה, לא היתה כל תסיסה ציונית ניכרת במלוא רחבי העולם, אף אם נדפסו ידיעות תכופות על־אודות חברות ציוניות בצרפת, באנגליה או באמריקה, כי כל החבורות הללו היו מוסדות „קיקיוניים", שלא האריכו ימים, ועד אשר נדפסה הידיעה על־אודות יסודם, כבר היו במתים הרבה.

ואף־על־פי־כן, כשהיה אדם מפנה לבו להעתונים העברים, היה יכול לחשוב, כי יש באמת איזו תנועת־חיים בעולם הישראלי. „המליץ" דרש גבוהה־גבוהה על קיום „ישראל סבא" ועל עתידותיו בארץ־אבות. כל נדבה של ח"י פרוטות לישוב ארץ־ישראל גדלה שם בערכה למדרגת פעולה לאומית, המביאה גאולה לעולם. „הצפירה" לא האירה אמנם פנים לישוב ארץ־ישראל, אבל עורכה נחום סוקולוב, שבימים ההם היה ממתנגדי חבת ציון, עוד היה אז בתקופת „המליצה" שלו, וקוראיו התמימים לא מצאו ידיהם ורגליהם בשטף מאמריו, וממילא נתעלה בעיניהם כל ענין פעוט בארץ־ישראל, ש מ ר ב י ם לדבר עליו כל־כך, למדרגת מפעל כביר וענקי. בעת ההיא הרבתה גם חברת „אחיאסף" והוצאת „תושיה" לעבוד על שדה הספרות, וספריהם שהיו מיועדים לשם יחוד הספרות הרי־אליסטית עם קדשי האומה, להערצת העבר עם התעוררות התקוה לעתיד מזהיר, היו מעין בשורת האביב בעוד יד החורף תקיפה.

וכשהיה אדם פונה בעת ההיא אל הנעשה בעולם הישראלי, מחוץ למחנה חובבי־ציון, היה רואה את כל מכונת־החיים כאילו התקלקלה, כי היה כח הדחיפה שבנשמת האומה הולך וחלש. בכל פנה היה רואה רק סימני עיפות וליאות, חוסר אמונה ובטחון יחד עם דלדול אוצרות העבר ושאיפה להפסיק את הקשר שבינו ובין ההוה. צעירי המשכילים עסקו בפטפטנות מפני חסרון התעוררות פנימית לעבודה צבורית. התבוללות ישראל בעמים היתה אמנם תאות לבם של אלה, אבל שאיפה זו הוכחה אחור מבחוץ מידי פעם בפעם. צוררי ישראל המציאו עלילות הרשעות לבבריים, והיהודים התאמצו לעמוד על נפשם ולהשיב את חרפת הצוררים אל חיקם. המהומה הזאת היתה אמנם רועשת מאד, אבל ערוכה בלא תכנית ובלא חשבון ידוע. בהתעוררות שמחה על הסברת־פנים מאיזה צד שיהיה, על הבטחה טובה או רמיזה נעימה, הבאה ממקום גבוה.

בתי־המדרש לרבנים ולחכמת ישראל היו אז סמל הרפיון והגויעה הממושכה. הלמודים נצטמצמו, וחכמת ישראל, שהיתה תפארת לעוסקים בה בכל שנות המאה הי"ט, נעשתה למלאכה פשוטה ובלתי־נקיה. במקום החוקרים המקוריים, אשר היו בישראל לפני דור אחד עמדו כתבנים מעלי־גרה ומחקים, שעסקו בקטנות ובדקדוקים פעוטים על ענינים שכבר עבר עליהם כלח.

ובעניני המדינות שרר אז בלבול המושגים, ויאמרו כהני הנוצרים באירופה התקיפה להשתמש בשעת־הכושר ולהגדיל ממשלתם בכל האמצעים האפשריים. ובשאיפתם להגדיל את כח השפעתה של הכנסיה הקתולית על החיים המדיניים, בחרו את הדרך הסלולה להם מאז ומעולם — לקטרג על היהודים ולדכאם עד כמה שידם מגעת. לעת אשר כזאת לא יכלו היהודים לראות ברעה ולהחריש. אבל בטרם עלה בידם לבקש להם תרים בפני הפורענות הזאת, והנה התחילה ממשלת אויסטריה להביט בעיני חשד על התנועה הציונית. במדינת גליציה השתתפו אז הציונים במפעלי הראדיקאלים בפוליטיקה, וממשלת המדינה ראתה, כי סכנה נשקפת לה מהתפשטות הציוניות, לפיכך התחילה לרדוף את הציונים, וכמעט העמידה אותם תחת השגחת הפוליציה. ראש אויביה של הציוניות בגליציה היה באַדיני, נציב המדינה. וכאשר עלה האיש הזה למעלת ראש־השרים בממשלת אויסטריה, גמר בלבו לעקור את הציוניות משרשה. ויהי ראשית מלאכתו לבטל את כל החברות הציוניות במדינה על־ידי פקודת־השאין ולהעמיד לדין את כל העוסקים בציוניות, כקושרים בסתר.

ופתאום יצא קול, כי אחד מעוזרי העתון „נייע פרייע פרעססע" בשנה עבר בפתרון שאלת היהודים מנקודת־המבט הציונית. הבשורה הזאת באה על־ידי הסופר ראובן בריינין באחד ממכתביו ב„המליץ" — ונקל לשער את הרושם שעשתה הידיעה על כל אשר ידעו להעריך את חשיבותה, מפני שהיה העתון „נייע פרייע פרעססע", שהשפעתו מרובה בחוגי הממשלה, ידוע למחזיק בשיטת ההתבוללות האוסטרית. ותהי השמחה מרובה, כי התחיל אחד מעורכי העתון הזה להתענין בשאלת היהודים. היודעים את כל הנעשה לפנים מקלעי הרידאקציות חשבו, כי וויקהלם גולדבוים הוא הציוני החדש, יען כי הוא היה מראשי הסופרים במערכת העתון הנזכר, אשר נדל בבית יהודים אדוקים וגם התעסק לפעמים בשאלת היהודים. ואלה אשר ידעו את השפעתו של גולדבוים במערכת העתון

הנזכר היו סוברים, כי יהיה בכחו להשפיע ברעותיו על השקפת בעלי העתון „נייע פרייע פרעססע” במה שנוגע לישראל.

אך לא ארכו הימים עד אשר שמענו דברים ברורים, כי הסופר החדש, העוסק בשאלת היהודים, הוא תיאודור הרצל — וכאילו קיתון של צוננים נשפך על ראשנו הנלהב, יען אשר ידענו את האיש הזה ואת שיחו ולא יכולנו להאמין, כי הוא יעסוק בשאלת היהודים בכובד־ראש. הרצל היה ידוע אז בתור פיליטוניסט מובחר, הכותב עלונים משובחים בסגנון חד וחלק, אלא שהוא מרפרף בדבריו על כל הענינים העומדים ברומו של עולם, כאילו לא ינעו בנפשו במאומה. כן ידענו את האיש על־פי ספרו „פאליי בורבון”, שהוא מלגלג שם על כל הפוליטיקנים הגדולים והפרלמנטרים המדיניים, המרעישים עולם ומלואו, כאילו לא היתה כל עבודתם בעיניו אלא כקליפת השום. לפיכך חשבנו, כי הגואל החדש ודאי שהוא אחד מהיועצים המתבוללים, אשר צצו בעת ההיא ברחובותינו, ככמהין ופטריות.

וגם כאשר נרעש אחר־כך עולמנו, בהופיע המחברת „מדינת היהודים”, לא היו הציונים שבזמן ההוא מן הנרעשים, כי לא מצאו בדברי הרצל את אשר בקשו. האנשים הללו, שהרגילו במחשבתם הציונית למדעיותו הסוציאלית של משה הס, לחקרנותו הלאומית־ההיסטורית של פינסקר, לשלהבת רוחניותו של רילף ולעמקות רעיונותיו של נתן בירנבוים, לא יכלו להביט על הופעת „מדינת היהודים” כעל הופעה חשובה בעולמם, כמו שהיתה בעיני הגויים. סגנון המחברת היה אמנם יפה מאד, אבל מגוחך היה הדבר בעיני רבים, כי סדר המחבר גם את פרשת המסעות, בלכת היהודים למדינתם החדשה, יחד עם הנהגת המדינה לכל פרטיה, כאילו היה הכל ערוך ומסודר לפני הרוצים להתישב שם, שאינם צריכים אלא לעלות אל הארץ ולרשת מן המוכן.

אבל בטרם החליטו אז הציונים דבר על־אדות מחברתו של הרצל, אם לעבור עליה בשתיקה או להטות לה חסד בשביל מעלת כותבה, הופיעו מאמרי בקורת בעתונים היותר חשובים, אשר דנו בכובד־ראש על כל הענין כולו. והופעת דברי הבקורת הללו הפתיעה את הכל גם מצד כותביהם וגם מצד חשיבותם של העתונים, שבהם נדפסו הדברים. ויותר מכל מאמרי הבקורת הללו התמיהה בקרתו של הסופר הפולני סטאניסלאוו קוזמיאן, שהיה ראש לקונ־סרוואטיוום הפולנים ויד־ימינו של ראש ממשלת אוס־טריה, הגראף באדיני. תשומת־לבו של סופר מפורסם בקוזמיאן לרעיונו של הרצל עוררה רגשי תקוה, כי אף אם אין עמקות בדברי הרצל ולא יוכלו לעמוד בפני הבקורת, אפשר שיפעלו מצד אחר, אם יעוררו את הלבבות בספירות העליונות ויעסיקו את בעלי היכולת.

והשמועה הגיעה לאזני הרצל, כי הציוניים אינם שבעים רצון ממחברתו. אז התחיל לערוך מכתבים לכל ציוני מפורסם, אשר מצא את כתבתו. ואף־על־פי שכתב בהקדמת מחברתו, כי אחת היא לו, אם יאבו הציוניים להשתתף בעבודתו או יעמדו מנגד, היתה לו קרירות־יחסם של אלה למורת־רוח, וברצותו להשפיע מרוחו עליהם, שם את לבו להתחיל ב פ ע ו ל ה לפתרון שאלת המדינה היהודית, אף כי בעת כתבו את מחברתו לא עלה על לבבו, כי סופו להיות עסקן באותם הרעיונות, שהציע לפני הקהל. אז בא גם מקרה צדדי אחד, שגרם הרבה להרצל לעשותו לעסקן ציוני ולהעמידו בראש התנועה הציונית. בימים ההם הלך הרצל למסעיו בארץ הקדם ונתקבל לראיון בחצר השולטן בקונסטאנטינופול. ואף כי נתנוהו לראות את פני השולטן לא בתור מחבר „מדינת היהודים”, אלא בתור סופרו של העתון „נייע פרייע פרעססע”, לא יכול הרצל להבליג על רוחו, בעמדו לפני השולטן, ונגע בשיחתו אתו גם בענין רעיונו על־אדות מדינת היהודים. והשולטן ענהו בדברי חבה, כדרכו של עבדאל חמיד. בשוב הרצל מקונסטאנטינופול, נתפרסם דבר ראיונו בחצר השולטן, ויבקשוהו הציוניים אשר בלונדון, כי יבוא לסעוד עמם ולספר לפניהם את פרטי שיחתו עם השולטן.

המשתה, אשר ערכו הציוניים בלונדון לכבודו של הרצל, היה מחזה נהדר, עד אשר השתומם כותבה של „הצפירה” מלונדון, כי עלה ביד הרצל להקהיל את העשירים ואת המון העם, בעוד אשר באופן אחר „קשה לאסוף שם אנשים מצוינים אפילו לסעודה כסעודת שלמה בשעתו”. והכותב הנזכר מוסיף, כי עשה הרצל „רושם גדול לא אך בהגיוניו, כי גם בעצמו ובכבודו, בקסם אשר על שפתיו וברוח כביר אמרי פיו”. ודברי הרצל אשר דבר בלונדון נתנו מקום להאמין, כי „הראיון אשר היה לו עם השולטן התוגרי, הביא לו רשיונות נפלאים”. אבל הקורספונדנט, כשהוא לעצמו, היה מקטני־האמנה, שאמרו, כי הראיון בקונסטאנטינופול הביא לו להרצל רק „ההיקות כתף כאורח דיפלומאטים”. ולא עוד, אלא שאותו הקורספונדנט מתח בקורת קשה על הרצל בסגנון מיוחד, שקשה לרדת לסוף דעתו, כי „רעיונו הוא יליד בהלה וסער, ע”כ הסרה בו מדת ישוב הדעת והמתינות”.[1]

בהיות הרצל בלונדון נתבקש לכתוב הרצאת דעותיו בעתון „דזשואיש קרוניקל”, וכאשר נתפרסמו דברי הרצל וספור המשתה, שנערך לכבודו בלונדון, התחילו העתונים הכלליים להתעסק בהם בהסברת־פנים מיוחדת. אז ראתה „הצפירה” אף היא צורך לפרסם שורת מאמרים, שנעתקו מדברי הרצל ב„דזשואיש קרוניקל”, והעורך הקדים להם הערה מיוחדת, לאמר: „על הדברים רבים האמורים במאמר הזה יש מקום למבקרים להתגדר בו ועוד נשוב להטות קו על רעיוני רוח הכותב להבדיל בין התבן ובין הבר”. אפשר, שדברי ההערה הזאת נאמרו רק כלפי הצנזורה, שהביטה בעיני חשד על התנועה הציונית ועל מצדדיה אשר מחוץ לארץ רוסיה, ומטעם זה אמנם הוכרח המתרגם

[1] „הצפירה”, שנת 1896, גליון 147.

להוסיף עוד בהקדמתו, כי דברי הרצל „נוגעים רק לארצות המערב ואין הענין נוגע כלל ליהודים אשר ברוסיא".

[illegible] ב„הצפירה" לא נגמרה כי נשברה באמצע הפסקתה במצות הצנזורה. והיהודים לא יכלו לצאת בהערותיו על דברי הרצל, שהקוראים הכו קהן בבליון עינים ממש, מפני שהבטיחם, כי „איננו בין חסידי הרצל ועוד הזון למועד הוכוחים" [2]. הצנזורה לא הרשתה את הוכוחים על הציוניות, אף כי הקדים סוקו־לוב להעיר, כי „לקהל ישראל אשר ברוסיא אין הדברים נוגעים בתור דברים שבמעשה, אך הבט נביט עליהם בעד ערפל וראיני אותם כראות [illegible]" [3]

גם „המליץ" החל לעסוק אז בענין הרצל. בגנונו המליצי הועיל לו אמנם, כי לא ידעו קוראיו [illegible] להיכן הוא נוטה, ואף־על־פי־כן אפשר היה לראות יצת הסברת פנים להרצל. „הנה הבן שב אל חדר הורתו — כותב „המליץ" בימים ההם — אבל במהרה בקרוב יכיר וידע את אחיו ונוכח לראות, כי עוד לא עת בוא בית ישראל להבנות פעם אחת, כי כל העם נאנחים יחדו

קצרה מהושיע לנפשם וראשיו ואציליו נתעו בשוא ויהבו אחרי ההבל ויהבלו. כי לא ביום אחד יולד גוי יהרוס נעורי ישראל יבא אף יקום אחרי אשר יערה רוח ממרום על כל בנינו ובנותינו ועל כל העם למקטן ועד גדול" אחר־כך יבוא לספר בשבחו של הרצל לאמר: „אין מקום [illegible] כי [illegible] את הרצל, וספרותיו [illegible] ואשר [illegible] ראש עראדית הרצל וספרי [illegible] ממנו כבוד ותהלה" [4]

כמובן, לא יכול הקורא העברי לעמוד על חשיבותם של דברי הרצל מכל ההערות הללו, ואולי היתה זאת גם כונת הכותבים, כי יראו להגיד את דעתם בהחלט, על כן היו דבריהם נשמעים לכמה פנים. רק אחד היה הד"ר פארבשטיין, אשר השתדל לרדת לעומקו של דבר, כדי כי מעטה מליצה, ואחרי אשר נתח את האמצעים, שהציע הרצל, בבקורת שנונה, הוסיף: „בעיקרה ויסודה מתאימה מחשבתו של הרצל לצרכי הדור ומשיטטת כבר באויר, ואם לא בגרה עוד כל צרכה, אך מכלל יהדות כבר יצאה" [5].

(סוף יבוא)

[2] שם, גליון 191.
[3] שם, גליון 150.
[4] „המליץ", שנת 1896, גליון 19
[5] [illegible] ה", כרך ראשון, עמוד 177

מאת
ישראל זנגביל.

עִקַּר־הַלְאֻמִּים

[illegible]
א. ש. אורלאנס.

מבאי אני [illegible] לא יבלבלו אותנו, אם נדמה את העובדה הפוליטית החיצונית להצד הבולט ואת ההרגשה הפנימית להצד השקערורי של הופעה אחת. עלינו יזכור, כמובן, שמדת ההרגשה וקצבה משתנים עם הפרט ועם התנאים החיצוניים. בכל אופן, אין איש אשר לא ירגיש ולא יכיר את לאומיותו כל הימים.

[illegible] לעסיק בצורה הפסיכולוגית של הלאומיות וראשיתה, נסוגנא את היצירה הפוליטית שלה לסוגיה

א. לאומים פשוטים.
ב. לאומים בלולים.
ג. לאומים מרכבים
ד. [illegible]

סוג א הוא טפוס הגיוני כליל־השלמות. הלשון, הגזע, הדת, התרבות והארץ — כולם משותפים לכל הקבוץ. דוגמה לא־שכיחה של טפוס זה היא איסלאנדיה, שנתישבה לפני יותר מאלף שנים על־ידי מהגרים מצפון אירופה ונשארה בעינה עקב בדידותה. זהו הטפוס, אשר עליו חלם מאציני ואשר היה לתועבה להלורד אקטון: ואיטליה דומה לו במדה מרובה.

בסוג ב, טפוס הבלולים, דוגמת אנגליה והונגריה, מתבוללים כל הגזעים והדתות לקראת האחדות הפוליטית: בסוג ג, טפוס המרכבים (אוסטריה, שווייציה וקאנאדה), הם נבדלים במקום ומאוגדים בממשלה פידיראלית: בסוג ד, לאומים כלאים (הטפוס העותומני הישן), אינם נבדלים וגם אינם מאוגדים, כי האיסלאם יש לו מונופולין על כל הכח החילוני של המדינה, אף

[illegible] של תשע דתות אחרות לאבטונומיה בביתית. [illegible] היא שרו מנדרקי של [illegible] א, [illegible] נופלות גם בגדרים [illegible] ג [illegible]

[illegible]

[illegible]

אמריקה, אף אם נחשוב אותה על סוג ב, צריכה לבוא בכלל הסוגים העריצים, מפני שהכריחה את דרומה של הארץ להשאר עם צפונה, למרות תורת־המדינות של הנשיא ווילסון, המיוסדת על רצון אלה שמושלים בהם. אולם לטפוסים אלה של ב ו־ג היה מסכים הלורד אקטון, שכמעט מלה במלה הקדים את רעיון „כור־ההתוך" שלי, בהשיגו את רעיון המדינה כלילת־השלמות כ„דור", אשר בו יתיכו כל בנות־המין של האנושיות את מיטב כחן ואונן וכשרון המעשה שלהן. לפיכך הפריפיכוריים, המסתייעים בריכוד אקטון בתיר ראיה שינאי הראימיות, אינם אלא טועים: מה שחשוב הוא ה„עין פריתי יאבכורד", אינו אלא טפוס א; ואם „עיקר־הלאומים" משמעותו יצירת־לאומים מטפוס א בכל ריעורים, כי־אי ודאי הוא, שתהיה ינו „אירופה החדשה".

ואף־על־פי־כן, דוקא יצירתו של טפוס א בכל העולם היא העבודה, אשר ההיסטוריה עוסקת בה. כי כל הסוגים האלה מתמזגים ונבלעים איש ברעהו; וזהו משום שחיים הם. והתוהו־ובוהו של הנזעים והלשונות, אשר אנו חוצים בו עד צואר עד היום הזה, נובע מחפצנו לאסור את החיים בהגדרה מתה. למה הדבר דומה? לאומר: לך ומצא לי פורמולה אחת בשביל המושגים: ביצה, אפרוח ותרנגולת. מנקודת־הראות של חיים ומתחלפים, כל הלאומים האלה עוברים בסף, כאיתם הערימית אשר עליהם מספרים ינו האסטרונומים שמרצתם במצב הערפי. מקצתם כועדים היים, ומקצתם הולכים ומצטננים. כל הלאומים שאינם פשוטים הם צירופים של לאומים פשוטים, ודרכם להתיך שוב את כל היסודות, שמהם הם מרכבים, ללאום פשוט ממדרגה שניה. זאת חוקת הלאומים ודרכם בחיים, וכשאספיק להוכיח, כיצד לאומים פשוטים נוצרים וכיצד הם משתנים ללאומים בלולים מכל הסוגים והמינים, ולבסוף, — כיצד הם חוזרים ושבים ללאומים פשוטים ממדרגה שניה, — אשלים את החלק המדעי של התפקיד, אשר קבלתי על עצמי.

ז.

הלאומיות, בצורתה הפנימית או השקערורית, הואיל והיא בחינת־הרגשה, יכולה להתבאר רק על־ידי הפסיכולוגיה, ולכן פרק היא — או צריכה להיות פרק — בה„פסיכולוגיה של קבוצים". היא נובעת מפעולתו של מה שאני מציע לקרוא בשם

חוק העבודה־בשותפות הסמוכה.

על־פי החוק הזה יתאחדו אטמים בודדים ומקריים על־ידי כח־מושך הדדי והיו לכנסיה, לגדוד, לחברה או למפלגה, עם רגש־האחוה המיוחד לכל קבוצה וקבוצה. עבודה־בשותפות, אפילו מרחוק, יוצרת רגש של אחוה: סמיכות, אפילו בלא עבודה־בשותפות, מקרבת. וכשמתאחדים הכחות האלה הם מכפילים ומחזקים זה את זה. אפילו נסיעה ארוכה במרכבה של מסילת־הברזל מביאה לידי חברות, כל זמן שאין מחלוקת בשל ההלוכות: והיה אם ימצא הרון, אשר פתירתו קשה ועבודה־בשותפות דרושה לפתחו, אז יתחיל רוח של אחוה באמת. אולם הניצוץ המחשמל הוא הסכנה. די למגע אחד של סכנה שיקרב את כל העולם. חבורת יורדי הים, שנטרפה ספינתם, סופם לחיות כבני משפחה אחת. המעופפים באויר, מכיון שהם נלחמים כנגד שונא משיתף — יכה המושך לארץ — הם מפתחים בקרבם אחוה, העוברת אפילו את גבולות השנאה הלאומית. וכן דרך האנשים בחפירות־הקרב המקבילות, הנלחמים עם השונא המשותף לכולם — המות. בנוגע לשבויי־המלחמה מספר לנו מר שו, כי „לעתים קרובות הם דואגים לשלומם והצלחתם של חבריהם החדשים". נאמנות־רוח עולמית יש לנו לבתי־ספר ישנים, לאוניברסיטות ישנות, לשכונות ישנות — כל מקום ומקום עם הצבע והגון המיוחדים לו והלשון המתהלכת בקרבו, שכולם אינם אלא פרי החקוי של רבות־דורים. הלאומיות היא רוח הקבוצה במלואה, אשר כל הדברים הנזכרים הם סימניו השרשיים. הטעמה של השפה האנגלית באמריקה אינה אלא הברה אוכספורדית בתבנית גדולה. גדול כח־המקום, והלאום הוא יצירו. אולם במה דברים אמורים? במעלות־החום של סכנה משותפת, דרישת עבודה־בשותפות, המסוגלת להקריב קרבנות, כדי להסב אותה. בלא חום־הדם אפשר להם לשבטים להיות בשכנות כל ימיהם, מבלי שיתמזגו זה בזה, ובחום־הדם אפילו זרים מתבוללים והווים למשפחה אחת. במעלת חום־הדם יש דבר, שהוא נשגב מן הלאום; אז תבוא הלאומיות. כשם שמתחילה, על־ידי עבודה־בשותפות כיבד, נוצרה הברית שמתהת למפתן ההכרה, אשר בשם לאום־ממדרגה־שניה אנו יכולים לכנותה, כך יש לנו כעת הכרה יתירה בועטת: אבל הכרה זו הולכת ופגה במדה שהלאום שב להכרה הטבעית היפה לו, והיא משתלהבת רק בשעה שסכנה אורבת ראיה מהדש.

מעלה יתירה היתה להם לשבטים או להמשפחות הגדולות, אשר שמשו זרע ליצירת הלאומים הראשונים, שהתחילו את תפקידם באחדות הדם, האמונה והמנהגים. אולם הצירוף הראשון מיכאני היה, ולא כימי, עד שבאה סכנה וחשמלה אותו. מתחילה באו סכנות אלו משני עברים — הטבע והאדם — ומסירות־הנפש ההדדית במלחמה נגד שניהם שלחה את ניצוץ־החשמל דרך חגורת־הקבוצה ויצרה בקרבה — ובכל־זאת גם מחוץ לכל פרט ופרט — חיים יותר עליונים ורחבים, אף־על־פי שהם יותר צרים. המות היה חותם הלאום, אשר חתמו קודש. ואם מאז ואילך מסרו ועוד ימסרו אנשים את נפשם בעד הלאום — זהו מפני שאנשים מתו כדי להוליד אותו. יותר ממה שמאגד הדם המשותף בעורקים מאגד הדם הנשפך בשותפות. משנוסדה החברות הקדושה הזאת והגבולות הפוליטיים הותוו בדם, שוב המסורה עושה את השאר. הדור החדש, הנולד באטמוספירה מכרחת זו של חקוי הדדי, מוסר אותה לדור הבא אחריו, כשהיא מעושרת ומאוגדת בנסיונות חדשים של עבודה הדדית וסכנה הדדית; וכל דור ודור מוסיף על קדושתה ועל המומנטום שלה גופך משלו. לפנינו יש כאן פעולה ופעולה חוזרת: הלאום הולך ומשנה את המסורה המשנה אותו. ומלחמה שלישית — המלחמה של הלאום בו בעצמו — באה לקבוע את גבולותיו הרוחניים. כשם שבמלחמה בטבע הוא קובע את גבולותיו הכלכליים, וכשם שבמלחמה באדם הוא קובע את גבולותיו הארציים, כך במלחמה בו בעצמו, — באוליגארכים הרוצים לדוש אותו כעפר, או בנביאים הרוצים להרימו משפל מדרגתו — כשהוא מנצח את הראשונים ונמצא מנוצח על־ידי האחרונים, — הוא מכונן את ממלכת ישותו האמתית: ממלכה, אשר, אילו היו באים להצר את גבולותיה, לא היתה שום רחבות ארצית יכולה לשלם לו גמול ישוה לה.

(המשך יבוא).

בִּקֹּרֶת סְפָרִים

מאת

קו.

הזמן הראשון, הזמן השני, הזמן השלישי, להוראת השפה העברית. ח. א. גולדין. הוצאת „סיני", ניו־יורק.

שאלת החנוך העברי באמריקה בימים האלה היא שאלת ספרי־למוד. הוכוחים והשיחות על־דבר התכניות והשיטות של הלמודים ועל־דבר המטרות והדרכים של החנוך, הטענות והתלונות על הסביבה הזרה וקוצר שעות־הלמוד ושויון־נפשו של הקהל ובערות המנהיגים ועוד ועוד, — כל אותם הענינים, ששמשו חומר רב לשאלת החנוך המטרידה בארץ הזאת, פסקו ותמו, ובמקומם נשארה שאלה אחת: מאין ימצאו ספרי־למוד?

אמנם גם לפני המלחמה היתה שאלה זו מהמטרידות ביותר. כל מורה עברי באמריקה, העושה את מלאכתו באמונה ובשלמות, הכיר והרגיש, כי ספרי־הלמוד, שנתחברו מעבר לים, אינם מתאימים כלל לילד העברי באמריקה ואל תנאי החנוך החדשים; ואם בכל־זאת השתמשו בהם, הרי היה זה מתוך הכרח, מחוסר ספרים כ„פרי הארץ". אולם עכשיו, כשאזלו הספרים האירופאיים מן השוק האמריקאי, ניטלה פשוט האפשרות לנהל מחלקה עברית כהוגן. המורים העברים עומדים ומצפים בקוצר־רוח לכל ספר חדש, שמופיע כאן, ויש שמנחמים את נפשם, כי מ„עז יצא מתוק" — כי שעה זו תעורר את טובי הפדגוגים באמריקה לחבר ספרי למוד מתאימים אל התנאים, — אבל תקות־שוא היא. הספרים האחדים, שהופיעו פה, אין בהם לא מהמקוריות והרעננות של ספרי אירופה, וגם לא מה„חדוש" האמריקאי.

לפני מונחים שלשה ספרי־למוד, המחולקים לשלשה „זמנים", מאת ח. א. גולדין.

„המטרה העיקרית של הספר — אומר המחבר בהקדמתו האנגלית ל„זמן הראשון" — היא ללמד את התלמידים המתחילים את הקריאה והלשון כאחת". לפי

מטרתו זו מסמן המחבר את השעורים לקריאה באותיות גדולות ואת המוקדשים ללשון — באותיות קטנות.

מבלי הכנס בפרטי־פרטים על טיב החומר, שבחר לו המחבר בשביל מטרתו הכפולה, ומבלי התוכח עם המחבר, אם שמונים (80) המלים העבריות, שמכיל בקרבו „הזמן הראשון”, הוא מספר מספיק לזמן של חמשה־ששה חדשים, — עלי להתעכב על עצם המטרה.

כבר העירו רבים מטובי המורים העברים באמריקה, כי תנאי החנוך בארץ הזאת אינם מרשים, שיורא ילמד הקריאה והלשון מ ס פ ר א ח ד ובזמן אחד. השכר ה„פדגוגי”, שבא, לכאורה, משיטה מכופלת כזו, יוצא בהפסדו, ולא רק משום שההורים באמריקה מאיצים במורים לשים לב ביחוד אל למוד הקריאה, שהיא תמצית השקפתם על החנוך העברי, — אף־על־פי שגם טעם זה לבדו מכריח לשים לב אל דרישתם הם, אם רוצים אָנו, שהם ישימו לב אל דרישותינו ה ע ב ר י ו ת אָנו — אלא מטעם ה נ ו כ י פשוט: הטורח והעמל הרב, הכרוכים בלמוד הלשון והקריאה מספר אחד, מזיקים גם לזו וגם לזו. כי אינו דומה למוד הלשון מתוך ספר קריאה לילד, שהלשון כ ב ר ידועה לו עוד לפני הכנסו אל בית־הספר, ללמוד הלשון לילד, שהלשון זרה לו לגמרה. ואינו דומה גם הלמוד העברי ברוסיה, שעוסק בו הילד העברי שם שלש־ארבע שעות ביום, להלמוד העברי, הניתן לילד באמריקה במשך שעה או שעתים. הלמוד הכפול הזה מיגע גם את המורה וגם את התלמיד ומשניא על לב האחרון את בית־הספר העברי עוד ב„זמן הראשון”... ואם יש עוד זכות וטעם בלמוד כפול כזה, כשעוסק בו מורה עברי מארץ־ישראל או מרוסיה, שעדיין לא פגה מלבו רוח אי־דיאליותו העברית, והוא מקבל על עצמו לעמול ולסבול ולהתיגע לטובת אותה התורה הפדגוגית, העומדת וטוענת, כי קריאה מיכנית היא פסולה, — מה טעם וזכות יש ללמוד כזה, כשעוסק בו מורה אמריקאי „מעשי”, שבשבילו נועדו לכתחילה ה„זמנים” של מר גולדין?

כי הספרים האלה הם בשביל מורים מטפוס כזה — אף־על־פי שבפירוש לא איתמר — אָנו למדים מ ר ו ח הספרים בכלל ומשיטתם בפרט. השיטה היא שיטת התרגום, או השיטה ה„מעורבת”, ורוח הספרים אינו מכוון להחיות את הלשון ב פ י הילד ובהכרתו, כי־אם לתת לו את היכולת להגיע בזמן קצר אל למוד החומש ולתרגם בו פסוק כצורתו.

זאת ועוד אחרת. לא היינו באים בטענות אל המחבר על שיטתו הכפולה, אלמלי ראינו, כי הוא מתנגד ב א מ ת ל„קריאה מיכנית”, וכי חומר הקריאה אצלו הוא גם חומר הלשון, כמו שאָנו רואים בכל ספר מסוג כזה, כמו „שפת ילדים”. אבל הלא המחבר שלנו אינו מקפיד כלל על הדבר ונותן לנו שעורים בקריאה מיכנית לחוד ובקריאה מובנת לחוד — ולמה זה איפוא טרח וכרך והרכיב אותן כאחת?

הארכתי קצת בענין זה, מפני ששיטה כפולה זו היא שיטתם החביבה של רוב מחברי ספרי־למוד באמריקה, בחשבם על־ידי זה לצאת ידי־חובתם גם כנגד ה„מודרניות” וגם כנגד הדרישות ה ע ב ר י ו ת.

בנוגע לשעורי הלמוד עצמם, אף־על־פי שיש בהם סדר והדרגה ועיון, מסופקני מאד, אם יצליח התלמיד לקנות לו את הקריאה הנכונה במשך „זמן” שלם, בעת שעל־פי הספרים ה„מיכניים” המהירים, מסוגו של „ראשית דעת” — י ו ד ע ו ב ט ו ח כל מורה על־פי הנסיון, כי במשך שלשה חדשים רוכש לו גם התלמיד הבינוני בכשרונותיו את הקריאה הנכונה, ובאותה העת עצמה הוא לומד עברית מ פ י המורה על־ידי שיחות חיות וחומר עברי, שאינו קשור אל אותיות הקריאה המשעממות.

מסופקני גם כן, אם יקנה לו התלמיד את מספר המלים הדל שב„זמן הראשון”, מפני שבכל הספר הזה אין אף ספור חי ומוכבב אחד, אלא מלים, מלים בודדות ומשפטים תפלים מעין „זה החתול וגם זה החתול”, „שני כלבים עומדים על ההר ואוכלים”, „יוכף רעב וגם החתול רעב”, וכיוצא בהם. מסופקני מאד, אם משפטים כאלה יש בהם כדי לחבב את לשוננו על לב ילדי ישראל באמריקה, חניכי החדרים ועזובי ה„תמונות המתנועעות”...

ה„זמן השני” עולה על הזמן הראשון מטעם מובן. המחבר וגם התלמיד חפשים הם מעול הקריאה. יש בו רק הלמוד העברי, והברירה היא בידי המחבר לתת את החומר העברי לפי רצונו ודעתו. בספר זה ישנם כבר ספורים, ואם כי הספורים אינם מצטיינים בתכנם המלבב הרי נותנים הם מקום לשאלות ותשובות ולתרגילים ראשונים לדבור העברי ה ח י. טוב משני הזמנים הראשונים הוא ה„זמן השלישי”, שהוא מכיל בקרבו את שתי הסדרות בראשית ונח. הספר הוא שיטתי והדרגי. ספורי החומש נמסרים בלשונם המקורית וגם בלשון פשוטה וקלה, ומשמשים חומר מענג לשאלות ושיחות. מתאים היא הספר הזה לא רק לבתי־הספר „התלמודיים”, אלא גם לבתי־הספר, שנוהגת בהם שיטת „עברית בעברית”. חסרונו הוא רק, אם מספר המלים, שרכשו להם התלמידים מה„זמנים” הראשונים, כ מ א ת י ם ו ש ש י ם, הוא מספר מספיק להתחלת החומש; ואולם ה„זמן השלישי” יכול לשמש ספר בודד ונפרד משני אחיו הקודמים. ראוי הוא המחבר לתהלה על שסר בספר הזה מהדרך הסלולה של הרבה „פדגוגים” אמריקאים ידועים, החושבים את שיטת עברית בעברית לשיטה של שחוק והוללות, ולכן יפה היא רק לתינוקות ופעוטות. ואילו בלמוד החומש צריך כבר המורה להעמיד פנים „רציניים”, ללבוש מלבוש ז ר ולדבר בלשון „רבי” בהיכלו. המחבר שלנו הולך בדרך המסובך — ממעט באנגלית ומרבה בעברית, כשמתעשרות ידיעות התלמידים, וזאת היא בעיני לא רק דרך הפדגוגית, אלא גם הדרך ה ל א ו מ י ת.

בסוף דברי עלי להביע את תמהוני על דבר אחד שנראה לקורא־הערך: ההקדמה ל„זמן הראשון” כתובה אנגלית, ול„זמן השלישי” — עברית. מה התכוון המחבר בזה? כלום נועדו ספריו למורים עברים באלה, שגם

הקדמה עברית לא יבינו בראשית זמן הלמודים? אולם אם כך הוא הדבר, מנין לקח לו המחבר את הבטחון, כי המורים הללו, ב ה ו ר ו ת ם את תלמידיהם שני זמנים, י ל מ ד ו ב ע צ מ ם את הלשון כל־כך, עד כדי להבין הקדמה כתובה בלשון עברית מודרנית, מודרנית קצת יתר על המדה?...

תמצית דברי: משלשת ה„זמנים" רק ה„זמן" השלישי" ראוי ומתאים, לדעתי, למחלקה עברית מתוקנת. בעת שבשני ה„זמנים" הראשונים אפשר להשתמש בשעור פרטי, כשהתלמידים הם בוגרים ומרגישים ח ו ב ה ללמוד עברית; ושאלת ספרי־למוד למתחילים וקטנים עודנה מחכה לפתרונה.

מִכְתָּבִים אֶל הַמַּעֲרֶכֶת

א.

מערכת נכבדה:—

בבקשה לפרסם בעתונך הנכבד את הדברים האלה בדבר יובלו של אליעזר בן־יהודה:

אחים יקרים!

העיים העברי והציוני היגג עתה את יובל הששים של מר אליעזר בן־יהודה, הראשון לחלוצי התחיה העברית בארץ־ישראל, אשר היה למופת הרבים בעזי רוחו, ברצונו הכביר ובפעולתו הפוריה לתחית לשוננו הלאומית.

הועד המשותף של הפדרציה הציונית ושל ה„הסתדרות העברית" החליט, שתודת־עם לאחד מגבורי־הרוח שלו, לאחד שהיה למופת לרבים במרץ רצונו הלאומי — שתודה זו צריכה ומחויבה להתבטא על־ידי תשורה עממית.

תשורה עממית, לאחד מגבורי האומה, שהכל מקטן ועד גדול יכולים להשתתף בה, לפי יכלתם ולפי נדבת רוחם, — תשורה זו יהיה האות הראשון והנאמן לעמנו, כי התעורר באמת לתחיה, והוא מרגיש את עצמו אסיר־תודה לאותו כביר־הרוח, שהרים לראשונה נס ציונה, ושהיה לאב להתנועה העברית.

על־ידי תשורה עממית זו אנו צריכים, וגם מחייבים, לתת את היכולת לבן־יהודה להגיע לסוף־הזקנה, לעבוד במנוחת־נפש ולהביא לידי גמר את מפעלו הענקי: המלון הגדול, אוצר לשון האומה העברית; כי גמר זה יהיה הנצחון היותר גדול להתחיה העברית וגם ישוה כבוד והדר לכל עמנו.

ובכן, ריו־נא עברים נאמנים לעמכם ולתחייתכם, זריזים ומקדימים במשלוח תרומתכם להתשורה העממית. כל אשר יגדל מספר המשתתפים בתשורה זו, כן ירבה כבודה וכן ירבה כבוד עמנו. עברים, הרימו־נא תעמולה גדולה לטובת התשורה העממית!

ב ברכת ציון והתחיה

ה ו ע ד ה מ ש ו ת ף:

ר. בריינין, יושב־ראש, ישראל מאטץ, גזבר, מ. ברנשטיין, מזכיר. מ. רוטנברג, השופט י. שטראהל, צ. שארפשטיין, י. שפריירגן, א. ז. לוין־אפשטיין, ש. אבל, א. גולדברג, ק. ווייטמאן, א. לובארסקי, ד"ר שמריה לוין, ל. ליפסקי, ד"ר ש. מ. מלמד, צ. מאסליאנסקי, ע. ניומאן, הנריאטה סולד, פרופ. נ. סלושץ, ד. פרסקי, פרופ. ישראל פרידלנדר, י. ז. פרישברג.

את הכסף אפשר לשלוח על־פי הכתובת הבאה:

MR. SRAEL MATZ.

. 44 East 23rd Street, New York City

ב.

מערכת נכבדה:

בבקשה לתת מקום בעתונך הנכבד למכתב הזה:

אגודת המורים העברים בבוסטון וסביבותיה מתכוננת לקרוא ועידה כללית של כל המורים העברים אשר בניו־ענגלאנד — בין שהם חברים לאגודה ובין שאינם חברים — בל"ג בעומר הבא. הועידה תהיה רבת־ערך מאד וגדולת־התוצאות לחנוך העברי במדינת ניו־ענגלאנד.

לפני הועידה תערוך האגודה ספירה כללית על־דבר מצב בתי־הספר העברים בניו־ענגלאנד, מספר התלמידים, תכנית הלמודים וכו'.

המורים העברים, שאינם חברים לאגודתנו, מתבקשים להודיע לנו את כתבותיהם, כדי שנוכל לשלוח להם את גליונות השאלות של הספירה ולהזמינם לועידה.

בברכת התחיה העברית

א ג ו ד ת ה מ ו ר י ם ה ע ב ר י ם ב ב ו ס ט ו ן

א. רשיש, מזכיר.

כתובת המזכיר:

A RASHISH,

36 McLean Street, Boston, Mass.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

— ביום ה', 21 מארץ, עזבה את ניו־יורק הפלוגה השניה של המתנדבים אל הגדוד העברי. הפלוגה הזאת היא בת מאתים איש וחבריה הם מערי אמריקה השונות. ימים אחדים לפני צאת הפלוגה נערכו לכבודה באנקיטים אחדים על־ידי האגודות הציוניות בניו־יורק. בתהלוכה, שערכה הפלוגה לפני הפלינה באניה ההולכת לבוסטון, השתתפו באופן רשמי באי־כח של הצבא הבריטי והצרפתי. התהלוכה בדרכה אל האניה נתקבלה בתרועות גיל ושמחה וקריאות „הידד" מאת רבבות אנשים, יהודים ונוצרים, שמלאו את הרחובות והביטו בכבוד ובחבה על המחזה הנהדר הזה.

בין המתנדבים להגדוד העברי נמנה בימים האלה גם עוזר מערכת „התורן", אהרן פרנקל.

— מלונדון נתקבלה הידיעה, כי הפלוגה הראשונה של הגדוד העברי מאנגליה הגיעה כבר, בדרכה לארץ־ישראל, למצרים [illegible] בכל מקום עברה בהתלהבות מרובה. נהדרה היתה [illegible] [illegible] [illegible] יהודים, קבלו את פניהם בקריאות: „יחי הגדוד העברי! יחי העם העברי!" במצרים נכספו [illegible] העברי.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

בעקבות הגאולה.

סופר אנגלי, שנלוה כל הזמן על הצבא הבריטי בארץ־ישראל מתאר את רושם הנצחון הבריטי על תושבי הארץ בדברים האלה:

„הצבא הבריטי גאל את ארץ יהודה במשך חודש ימים. במשך הזמן הזה נפלו בידינו כל ארץ פלשת, עמק השרון [illegible] יהודה הגדולות והקטנות. הארץ הכבושה בידינו כוללת בתוכה את כל המושבות היהודיות בדרום ארץ־ישראל: קסטיניה, עקרון, גדרה, [illegible] מגיע לחמישים אלף, יפו, המשמשת מרכז להישוב העברי הצעיר, [illegible] על־ידינו הציל ברובו הגדול את הישוב היהודי בארץ־ישראל, ועתידו נכון לפניו, אף־על־פי שהמושבות בצפונה של הארץ עדיין צפויות לסכנה.

„תושבי הארץ רואים את התקדמות הצבא הבריטי בארץ־ישראל [illegible] יחלו להתקדמותנו זו זה כשנה. ולפיכך אין התלהבותם יתירה עכשיו, כשתוחלתם זו נתקיימה. כנגד זה קבלו מתוך התלהבות בלתי־מצויה את הידיעה בדבר יסוד גדוד יהודי. רואים הם בזה גלוי נאמן [illegible] הם להיום, שבו יגיע הגדוד היהודי אל הארץ ויעזור בכבוש הגליל. רבים מצעירי הארץ מתכוננים להתנדב אל הגדוד בהגיעו לארץ־ישראל. אולם בזה הכל מודים, כי המושבות היהודיות ותושביהן נצלו מכליון והרס רק הודות להתקדמותו המהירה של הצבא הבריטי. הטורקים היו כבר מוכנים לעשות בהמושבות האלה ותושביהן מה שעשו ליהודי יפו בשנה שעברה. אולם ההתקדמות המהירה הזאת של צבאותינו עכבה בידם, ולא נתנה אותם לבצע את זממם הרע. מלבד המושבה היהודית הגדולה פתח־תקוה, הסמוכה לנהר עוגה, שעשה נמשכה תגרה ארוכה בין הצבאות הנלחמים, לא סבלו שאר המושבות במעט שום נזק. כיום הזה משמשות המושבות האלה מקומות־מנוחה לצבאות הבריטים, המתענגים על הדר כרמיהן ופרדסיהן ובתיהן הנחמדים. כי אמנם נהדר ויפה הוא המראה של הפרדסים והכרמים [illegible] ובשמחה רבה. בצבאותינו הם רואים לא רק את מצילים [illegible] אלא לפעמים — אנשים, הקרובים להם קרבת דם ורוח: [illegible] שיצאו את ארצם לפני כמה שנים לבקש את אשרם במרחקים. עכשיו, כשגרם מזלם לשוב אליה, הם נפגשים באהבה רבה עם קרוביהם, מכירים ומיודעים משכבר הימים.

„גם הערביים יודעים להבחין בין אויב לאוהב. יודעים הם [illegible] היה להם הצבא הטורקי ומה הוא להם כעת הצבא הבריטי. מיום שנכנסו צבאותינו בארץ התחילו הערביים, אחרי שלוש שנות שממה, לעבד את אדמתם מחדש. כעת, תחת השלטון הבריטי, מובטח להם שאת פרי עמלם יאכלו.

„המלחמה, אף־על־פי שקללותיה לארץ ולתושביה היו מרובות, בכל זאת הביאה אתה גם ברכה מרובה להתפתחות הארץ. המלחמה אמנם [illegible] עם המערב. ובעבודת־החבור הזה של המזרח עם המערב תופסים [illegible] מקום בראש. [illegible] בבאר־שבע [illegible] [illegible] [illegible] יוכל למצוא לו כעת שוק בארץ ומוצא לה. יפו [illegible] שבמשך אלפים [illegible]

[illegible] אביתיו. עזה ויפו ושאר ערי החוף תבנינה מחדש [illegible] יכוסו שוב עצים רעננים ודשא ירוק. גם את העמקים שבסביבות באר־שבע, מדרומה וממזרחה, אפשר להפוך לנאות דשא [illegible]

„גם עוד לפני גמר המלחמה אפשר לעשות לפעולה [illegible] התפתחות הארץ. השקאת האדמה באופנים שונים תוכל להפוך חלק גדול מהארץ השוממה והחרבה לגן פורח. את החומר האנושי לעבודה כזו אפשר להשיג בערים ובמושבות היהודיות. ויתירה מזו: במצרים נמצאים כעת אלפי פליטים יהודים, המשתוקקים לשוב אל ארצם ולעבוד את אדמתה. הנסיונות האחדים, שנעשו בירושלים ובערים אחרות בימי שלטון הגרמנים במקצוע נטיעת העצים ושכלול הערים, מעידים, עד כמה אפשר להצליח על־ידי עבודה מסודרה [illegible] שיבת היהודים השלמה לארצם תבוא לאחרי המלחמה; אולם היסוד החמרי של השיבה הזאת יונח עוד בימי המלחמה האלה".

הסתדרות „פועלי־ציון" באמריקה קבלה מכתב מיפו מאת מרכז פועלי־ציון בארץ־ישראל. המכתב כתוב עברית ונשלח מיפו בכ"ד טבת, והוא מעיד עדות נאמנה על רגש האחריות הגדול ועל המרץ הכביר לקראת עבודת התקופה והבנין, הממלאים כעת את לבות היהודים בארץ־ישראל המשוחררה. מוסרים אנו אותו בזה במלואו:

[illegible] שוב להתרבות הישוב העברי ומסתדרים החיים־הצבוריים. כל המפלגות [illegible] התרבותיים. הישוב מתאמץ להטיב את הרגשתו ולהתחיל לסדר את חייו העצמיים. אנחנו גם כן מסדרים את כל המפלגות שלנו. בכפי התרבות גם עבודתנו המפלגתית. ואמנם אין לנו די אנשים, כי רוב [illegible] עוד שני חברים. אנחנו לוקחים את החלק הכי אקטיבי בחיים המדיניים פה. יפו היא כעת המרכז של החיים הצבוריים.

בימים האלה נקראת פה ועידה מיסדת. תפקיד הועידה הוא להניח יסוד לארגון הצבור הארץ־ישראלי, על יסוד בחירות כלליות, ישרות, שוות וחשאיות וגם לבוא בדבר עם [illegible] בשביל אחיך הצעיר.

„ברוב צריכה להקרא ועידה מדוקדקת יותר גדולה מצירי כל המושבות והערים, שנבחרים על היסודות שזכרנו.

במצבנו לפי שעה לא בא שנוי גדול. החיים עוד לא הסתדרו ולא הכרו צורה קבועה. מקומות הישוב הם במצב של מלחמה, והעיר במצב של התהוות. רק בחיים הפנימיים שלנו יש התעוררות גדולה ושאיפה לעבודה וליצירה. מצב הפועלים הוא לפי שעה רע מאד בכלל. בארץ נמשך כבר משבר אקונומי כשלושה חדשים. וכעת עוד גם כן לא התחיל במושבות העבודה, ביחוד במושבה פתח־תקוה פה

יש עוד מצב של מלחמה ודוקא בפתח־תקוה נתרכז רוב צבור הפועלים. אנחנו אמנם מקוים, שהמצב הזה אך זמני הוא, וכאשר יסתדרו הדברים בצורה יותר נורמאלית ייטב המצב אבל בכל־זאת גם יבא אין תקוה רבה לעבודה. במצב כזה היינו צריכים אנחנו לרפויי. יש בארץ הרבה אפשריות של סדור עבודות לפועלים, ביחוד עבודות עצמיות, כגון: קבוצות פלחה וירקות. אנחנו פנינו למשרד הארץ־ישראלי בהצעה, שעל אדמה הזו תתקיים התכנית לקבוצת פועלים אבל אם נבוא בהצעות גרידא לא נעשה כלום. אנחנו צריכים גם להשתתף בתקציב, ובזה אנו דוחפים את המשרד הארץ־ישראלי למעשים, וגם משפיעים על שיטת העבודה ההתישבותית. גם ראפיאנברי בתבני עיראדית של עבודת הקפאי, לפי דעתנו, צריכה כעת לקבל צורה יותר רחבה. מכבד עבודתנו להקרת המצב של הפועל, מרגישים אנו את הצורך להכניס שנויים עיקריים בשיטת ההתישבות הקיבוצית. אנחנו שואפים לפתח בארץ צורות שונות של עבודה קואופיראטיבית חברתית ברוחנו ולפי השקפתנו. לתפקיד הזה צריך לשמש כעת המוסד שלנו. עם השנויים הפוליטיים, שבאו בארץ, נפתחו הרבה אפשריות רחבות במובן זה ועלינו לנצל אותן. שני דברים נחוצים כעת לארץ־ישראל: אנשים וכסף. לו היתה אפשרות העליה לארץ־ישראל, היינו תיכף דורשים מכם את זאת. לפי שעה תשלחו לנו כספים, בשביל שנוכל להמשיך ולהרחיב את עבודתנו ולהכשיר את הקרקע בשביל העתיד. הודיעו לנו תיכף מתנועת חברינו באמריקה וביתר הארצות, אולי יוכל מי מכם לבוא. יחידים בוואשינגטון יוכלו לבוא אבל דרושה השתדלות מיוחדת אצל על־ידי מצרים. אם יש לכם קשרים, תוכלו להשיג רשיון. בעבודתנו הפנימית המפלגתית יש התעוררות רבה. נקוה, שעבודתנו תתפוס מקום הישוב בישוב. שלחו לנו מיד כספים ומכתבים. שלחו לנו עתונים מהעתונות שלנו מאמריקה ורוסיה.

שלום רב

בשם מרכז פועלי ציון ומשרד הקפאי בארץ־ישראל
א. צפרוני, א. המפיל, רחל ינאית".

* * *

אל יהודי אמריקה.

הועד הזמני לעניני הציוניות פרסם את הכרוז הזה אל יהודי אמריקה:

„במשך אלפים שנה חגגנו בגולה את זכר יציאת מצרים — זכר יציאתנו משעבוד מצרים לגאולה בארץ־אבות. אולם פסח זה, שאנו חוגגים השנה, שנת גאולתנו, היא הראשונה מימות בר־כוכבא וגבורי הגבורים, שבה תונח אבן־הפנה ליסוד שלטון לאומי בארץ־ישראל על־ידי הקומיסיה הציונית. במשך אלפים שנה של שעבוד זר וגלות לא פסקנו לקוות ולהתפלל: „לשנה הבאה בירושלים". השנה אנו מכריזים מתוך עליצות־נפש, כי העם היהודי, בעזרת השם, אכן בירושלים הנהו, שם הוא חושל את גורלו הלאומי ומפנה את הדרך לקראת תחיתנו הלאומית, שאליה אנו מחכים זה כמה.

„הממשלה הבריטית, ברצותה לקיים את הבטחתה הנאמנה בהדיקלאראציה ההיסטורית שלה משני בנובמבר 1917, שבה הבטיחה לעשות כל מה שבאפשרותה להתגשמות השאיפות הציוניות, הסכימה למשלוח קומיסיה ציונית, שתעודתה להנהיג שלטון אזרחי לעניני היהודים בארץ־ישראל ארץ תחיתנו הלאומית.

„שיבת בנים לגבולם כבר התחילה בפקידם והשתדלותם של באי־כח השלטון היהודי הזה. קרבנותיהם של הלוצינו, שעמדו בשעת־חירום זו על המשמר והצילו את הישוב היהודי בחרף־נפש, לא לשוא היו. הם ישמשו מקור לא־אכזב של התלהבות והשפעה לבנים־הבונים, שבאו אחריהם להקים את ההרוסות ולהושיב את הנשמות.

„גם בתקופות היותר קשות של גלותנו שמש בית־הספר מרכז לחייהם הרוחניים של כל הדורות, שהוקירוהו ותמכו בו בכל לבבם ומאדם. עכשיו בימי האור והזוהר האלה של הגאולה ישוב בית־הספר לכבודו הראשון ויוקיר התקוה החדשה ויורגש בו לראשונה

„ישוב ישובו לארצם ולמולדתם לשבת תחת גפנם ותאנתם גם אלה הגבורים האמיצים שבחירתם נגישו מרבתפה בגדודיהם ידרכו

ביחד האדמיניסטראציה הציונית תקדם את פניהם בסבר וברוח אחוה לאומית אמתית.

„בתחיתו החדשה של המזרח בודאי שלא יפקד גם מקומם ותפקידם ההיסטורי של שכנינו ובני גזענו הערביים והארמינים, השואפים לתקומה ולתחיה לאומית. מחובתה של האדמיניסטראציה היהודית תהיה לעודד ולפתח בינם ובינינו יחסים ידידותיים הדדיים. ציון החדשה תבנה על יסודות הצדק, האחוה והשלום הנצחי.

„חג הפסח היה מאז ומעולם חג של שמחה לאומית גדולה. אולם השנה יש לשמוח בו משנה שמחה וגיל. הגענו למרום פסגה כזו בהתגשמות שאיפתנו, שלאבותינו היה רק כחלום. רואים אנו אחרית ישוב בעיר שהציוני בארץ־ישראל ראו לפניהם רק תחלה קשה וחבלי־יצירה נוראים. לא כולם זכו לחזות בעיניהם את התקיימות חלומם ומשאת־נפשם. מסירות־נפשם והקרבתם העצמית היו מחודרות באמונה עזה בהבטחתה לעין הבשר. אנחנו, שלפנינו משתטחת בכל יפעתה והדרה הפאנוראמה של התחיה, ושאולי נזכה לדרוך ברגלינו על אדמת ציון הבנויה, צריכים לחוג את המאורע הזה בהדרת־הכבוד הראויה, כיאות למאורע, הדובר לכל לבב יהודי על אפילו מיהודים יהודיים רחוקים לעמו. אנחנו, המאושרים והשמחים בשמחת הגאולה צריכים לשאת מהיום והלאה גם בעול ההובית היהדנית. כל אחד מהמשתתפים אתנו בשמחה לאומית זו צריך לקחת חלק בעבודתנו ולהיות מן העוזרים והבונים את ציון החדשה".

* * *

גלוי־דעת מאת הלורד רדינג על השאיפות הציוניות.

הציר העליון של בריטניה בארצות־הברית, היהודי לורד רדינג רופוס ד. אייזיקס, מלא את ידי רעי ראובן פינק בוואשינגטון לפרסם על־ידי לשכת־המודיעין שעל־יד הועד הזמני את גלוי־דעתו זה על השאיפות הציוניות:

„שאול שאלת את חות־דעתי בדבר הדיקלאראציה של ממשלת הוד מלכותו, הנוטה רצון ליסוד מקלט־בית לאומי להעם היהודי בארץ־ישראל. למותר הוא לי להגיד, כי תומך אני בכל לבבי ונפשי בהדיקלאראציה הזאת הן בתור אדם פרטי והן בתור בא־כח צבורי. רושם עמוק עשה עלי ביחוד מרצם הכביר של ציוני אמריקה, שהודות לעזרתם החשובה של מנהיגיהם השקיעו יהודי ארצות־הברית את כל כחם ומאדם במלחמה הזאת. אף־על־פי שמרגיש אנכי, כי אלפי היהודים שהתנדבו לצבא ארצות־הברית ולצבאות בעלי־הברית, מלאו בשלימות את חובתם להאנושיות בתור אנשים, בכל־זאת מעוגין אנכי ביחוד בפלוגות הצבאיות היהודיות, המסתדרות כעת משני עברי הים האטלאנטי. נהדר באמת יהיה החזיון לראות את הלוחמים האלה בגדודים נפרדים בעד חירות העולם על אדמת ארץ אבותיהם.

„בינתים שמח אני בהעלותי על דעתי, כי עבודת התקומה בארץ־ישראל יכולה להעשות גם בימי המלחמה האלה, הודות למרצם ולנדיבות לבם ונפשם של היהודים, וביחוד שמח אני, כי חלק גדול מזה אפשר לזקוף על חשבון יהודי הארץ, שאני שוהה בה כעת. כבר נתתי ברכה שלמה לציוני ארצות־הברית על עבודתם הגדולה בהתאמצותם לגשם בחיים את הדיקלאראציה של הממשלה הבריטית, ולכבוד גדול יחשב לי כל דבר, שאוכל לעשות ביחס עם העבודה הזאת כחלק חשוב מחובותי בתור הציר הבריטי בוואשינגטון".

שונות

ההיים היהודיים בליטה הכבושה.

בעתונים, שנתקבלו בימים האלה מאירופה, אנו מוצאים ידיעות מעניינות על החיים היהודיים בזמן האחרון בערי ליטה השונות, הכבושות בידי הגרמנים. מתוך הידיעות האלה אנו למדים, כי למרות

המצב הכלכלי הקשה שבו נתונים יהודי ליטא לא פסקה ברוב הערים העבודה הצבורית והתרבותית. בהרבה ערים [illegible] ונוסדו חברות חדשות במקצועות החיים הרוחניים והכלכליים השונים.

מקום בראש כל הפעולות הצבוריות והתרבותיות האלה תופסת העיר ווילנה. בעיר ההיא נוסד לפני חדשים אחדים טכניקום יהודי. אל הטכניקום הזה מתקבלים תלמידים, שגמרו ארבע מחלקות הגימנאסיה הראשונות. בטכניקום הונהגו עד עכשיו מחלקות־למוד האלה: אילקטרו־טכניקה, כימיה, אדריכלות ובנאות. שכר הלמוד בו עולה עשרה רובל לחודש. תקציבו [illegible] ההתענינות מצד התושבים במוסד הזה גדולה היא מאד, [illegible] ימי הפתחו נמצאו לו מאה תלמידים. מחוסר [illegible] להשיב לפי־שעה ריקם את בקשות הרבה מהפונים [illegible]

ביום 24 אוקטובר שעבר נערכה באולם [illegible] ציונית [illegible] שבה נאמו: הד"ר [illegible] [illegible] השמיע בנאומו את הדברים האלה:

„פגיעתה של המלחמה העולמית קשה היתה בעם היהודים יותר מבכל אומה ולשון. כי מלבד שהיהודים נלחמים על כל שדות־הקרב, [illegible] ליטה, רומיניה וארץ־ישראל מרכזי ההרגה, ההרס והחורבן של המלחמה הזאת. אולם העם היהודי לא בא לידי יאוש. כי יותר ממה שנעשה בימי המלחמה האלה בשביל חיי השעה של עמנו נעשה בשביל חיי העולם שלו — בשביל העתיד. ההסתדרות הציונית נתנסתה בנסיון הקשה של הצלת העמדות היהודיות בארץ־ישראל ועמדה בו. [illegible] חייבים אנו הרבה ביחוד להד"ר שמריה לוין, שהיה באמריקה לעזר לנו. הרבה פעלה גם הלשכה הציונית בקופנהאגן, המתיכת בין המנהיגים הציוניים בכל העולם. באמצעותה יצאה שאלת היהודים מחוגה הצר ונעשתה לפרובלימה אירופאית, המעסיקת גדולי העמים [illegible] על ארצו ההיסטורית".

מתוך שלשת הגליונות של העתון הווילנאי „לעצטע נייעס", שנתקבלו דרך קופנהאגן, נראה, כי המצב הכלכלי הוטב שם קצת. משבעה עשר לאוקטובר הוזל מחיר הלחם מעשרים וששה פניג לעשרים ושנים פניג הליטרה. מנת הלחם, הניתנת לכל נפש ליום, היא 150 גראם (בערך — ⅓ ליטרה), ומנת תפוחי־האדמה — 250 גראם (בערך ½ ליטרה). מן המודעות המסחריות האחדות בעתון זה יש לראות, כי גם המסחר לא שבת לגמרי. וגם מעשי־צדקה של יהודי [illegible] לא חדלו. על זה מעידה העובדה, כי חברת „אחיעזר" [illegible] יהודי העיר סכום של שנים עשר אלף מארק לטובת [illegible] הילדים, שיסדה לפני זמן־מה.

בגליונות האלה מדובר גם כן על מעשי העזרה של ה„הילפספעראיין" הגרמני לנגועי המלחמה בווילנה. תמיכתו [illegible] עולה רק לשמונים ושבעה אלף מארק לחודש, שזהו רק החצי מן הסכום הדרוש לכלכלת הנצרכים. אולם מלבד בכסף מזומן היא תומך [illegible] נמוכים. בזמן האחרון שלח ה„הילפספעראיין" [illegible] אחדים של בגדים ונעלים חדשים וישנים למכרם בזול. קשה היא ביחוד מצבם של המורים העברים, שלא קבלו את משכורתם זה שלשה חדשים [illegible] ליום). המחלות השונות עדיין לא רפו. במשך שבוע אחד

[illegible] לתושבים מעידה הודעתי [illegible] בווילנה, הבאר באותו עתון, שבר [illegible] את כל שרטי [illegible]

[illegible] בערי ליטא אלה:

[illegible] מספר תושבי [illegible] העם. האמידים והעשירים עזבו את העיר לפני הכבשה [illegible] והשלטון הצבאי התחילו [illegible] מספר מסוים של פועלים יהודים. אולם חצי מספר התושבים מתפרנסים [illegible] הם מוסדות־עזרה אחרים, שהחשוב בהם הוא בית־התמחוי העממי מיסודה של החברה הדראמאטית, המספיק להנצרכים שבע מאות ארוחות בכל יום (שליש מהן חנם, והשאר בחמש קופיקות כל ארוחה). [illegible]

[illegible] בין התושבים. [illegible] הצעירים הנלבבים, שיסדו את חברת „העזרה המהירה", [illegible] עכשיו, ברפות המחלה, לא פסקה החברה הזאת את פעולותיה. תומכת היא את החולים העניים בכסף ובצרכי אוכל. [illegible] זאת ערכה נשף עממי, שהכניס תשע מאות רובל לקופת החברה. אגודת „צעירי ציון" יסדה בית־ספר עברית ושעורי ערב ללמוד הלשון העברית וספרותה לגדולים. גם אגודת „הזמיר" נוסדה כאן.

[illegible] מצבם האקונומי של יהודי העיר הזאת טוב [illegible] תושבי שאר הערים הסמוכות. מספר [illegible] בערך וגם צרכי־האוכל הם יותר בזול כאן [illegible] מצבם התרבותי של תושבי העיר [illegible] לפני המלחמה: [illegible] נתבטלו. אמנם [illegible] האמנות היהודית", אבל זו אין הרשמה ניכר במעט בחייהם הרוחניים של יהודי העיר. ורע מאד הוא מצב [illegible]

ש א ו ו י ל. עיר זו, שבפלך קובנה, סבלה מגזרת הגרוש של שנת 1915 יותר משאר הערים. לפני פרוץ המלחמה ישבו בשאוויל שנים עשר אלף יהודים. בה נמצאו שבעה עשר בתי־כנסיות ומדרשות, מלבד אגודות ומוסדות שונים. בעת העיר הזאת הרבה נשמדה. בדרך נס נשארו בה בזמן הגרוש בחצר העיר משפחות יהודיות אחדות. אחרי הכבש העיר בידי הגרמנים נוספו עליהן מאות משפחות אחרות מערי השדה הסביבות, שבאו להתישב בשאוויל. כעת מונה עדת היהודים בשאוויל שמונה מאות משפחות וישנו בתי־כנסיות. מצבם הכלכלי של רוב המתישבים החדשים טוב הוא בערך. אולם כנגד זה רע הוא מאד מצבם התרבותי. בכל העיר אין למצוא שום אגודה, חברה, בית־ספר או כל מוסד תרבותי וצבורי שהוא.

מפני חג הפסח יצא גליון „התורן" הבא ביום השני, ל' ניסן, [illegible] אפריל.

מי האיש החפץ להיות אחד מאלו

המנדבים $10 בשביל אחד מנגועי המלחמה לחג הפסח?

כלכלת משפחה אחת מנגועי המלחמה במצה לחג הפסח עולה רק לעשרה דולארים. היה אחד מאלה המיבחרים, שהתנדבו לכלכל ולהמשיך חייה של משפחה שלמה בישראל לשבוע שלם.

שלח 10 דולרים

טשעקס ומחאות הדואר על הכתובת:

להסנטראל רעליעף קאָמיטע, 51 טשיימברס סטריט, ניו-יורק

העתון „טאגעבלאט" התנדב להדפיס את שמות האנשים הטובים האלו בשער כבוד מיוחד בגליון של ערב פסח.

כל מי שיגדל מספר השמות בשער כבוד זה, שם ישראל יתגדל ויתקדש בכל רחבי אמריקה.

תנו חיים למשפחה שלמה בישראל לשבוע אחד רק 10 דולארים!

CENTRAL RELIEF COMMITTEE 51 Chambers St., N. Y. C.

חגיגה נהדרה

נערכת ע״י

הועד המשותף של ההסתדרות העברית והפדרציה הציונית

לכבוד חג יובלו הששים של

אליעזר בן יהודה

ביום ה׳, אחרון של פסח, 4 למרץ, באולם „קופר יוניון"

הרחוב השמיני והאווניו השלישית

הנואמים:

ר״ר שמריה לוין: בן יהודה הציוני

ראובן בריינין: בן יהודה מחיה השפה העברית

פרופ. נחום סלושץ: בן יהודה איש המדע

רעוו. צבי מאסליאנסקי: בן יהודה איש הרוח

ינאמו גם:

לואים ליפסקי, השופט שטראהל, נ. שטראוס, בן־גוריון, ומ. רוטנברג

יו״ר פרופ. ישראל פרידלנדר

מקהלה תשיר שירים עבריים

הכניסה 15 סנט

כרטיסים להשיג אצל: כל האגודות העבריות והציוניות, בלשכות ה„הסתדרות העברית", „התורן", הקונסיל הציוני, הפדרציה הציונית (קומה רביעית) 44 East 23rd Street

ההתחלה בשעה 8 בערב בדיוק

ברב עונג הננו מודיעים לקהל הגדול שבברוקלין, שבית מסחר הגדול לרהיטים של **לעפשטיין ורוזנפלד**, 1486-1480 רחוב בראָדוויי, ברוקלין, עבר ל**דייטש בראָס.**

לשתי החנויות הגדולות שלנו שבניו־יורק נוספה עוד חנות ענקית גדולה בברוקלין, שתתנהל ע"פ אותה השיטה והסיסמה שבשתי החנויות שלנו בניו־יורק.

בהכנסנו עתה לברוקלין, אין לבית **דייטש בראס.** הבטחה יותר טובה מזו: **שהחנות בברוקלין תלך בדרך החנויות שבניו־יורק.** זה מבטיח לכל קונה וקונה קבלת פנים רצויה, תנאים נאותים במה שנוגע לקרדיט ושביעת רצון מספיקה בכל.

שיטת המסחר בבית **דייטש בראס.** מבוססה על שביעת רצונו של כל קונה וקונה, וזהו טעם מספיק מפני מה בית **דייטש בראָס.** נתעלה ונתרומם מחנות קטנה בלתי נראית ובלתי נחשבת — לאחד מבתי מסחר היותר גדולים לרהיטים, פסנתרים וגרמופונים.

הצלחת בית המסחר שלנו זהו סימן ששיטת המסחר שלנו נתקבלה בחבה ע"י הקהל ותנאי המסחר שלנו שבו לב כל אחד ואחד וקבלו הכרה מצד הקהל.

לעת הכשר הזאת הננו מוסרים את תורתנו לקהל הגדול בעד קבלת הפנים הרצויה שהראה לנו תמיד ועל בטחונו בנו, והננו מזמינים אותו לבקר את מוסדנו החדש בברוקלין.

ליושבי ברוקלין קל מאוד עתה להשיג את המציאות הגדולות הנמצאות אצל **דייטש בראס.**, כי בית דייטש בראס. קרוב עתה להם ונמצא בשכנותם.

כל רצריך ייתי ויפסח. כל מי שצריך לקשט את ביתו לחג הפסח בכלי בית יפים יבא לחנות **דייטש בראָס.** בברוקלין ויקנה.

דייטש בראס.

החניות בניו־יורק:	**החנות בברוקלין:**
במורד העיר: 60-58 רחוב אווניו בי	(הידועה עד עתה בשם
קרן רחוב 4.	לעפשטיין ורוזנפלד)
במעלה העיר: 2267-2265 רחוב אווניו ג.	1486-1480 רחוב בראָדוויי, ברוקלין

ספרי חנוך ולמוד

[illegible]

אוצר לשון מקרא (עברית ואר[illegible]) [illegible] בּאוצר הזה יבאו: א) כל המלות העבריות [illegible] באות בכתבי הקודש [illegible] בשפת אנגלית. ב) שרשי מלות ומקוריהן, ואצל כל שם ופ[illegible] תמונותיהם השונות [illegible] באורים לפסוקים [illegible] גדולי המפרשים הקדמונים והחוקרים האחרונים. [illegible] נספח אליו קובץ מלין מלשון התלמוד והמדרשים, ומלשון עברי החדשה.
האוצר הזה מכיל כתשע מאות דפים ונדפס על נייר טוב ויפה, מכורך בד הו — — — — — — — 2.50

א[illegible] גדולות מאד, נדפס על בד מדת 44 — 28, בעד חדרים או [illegible] הספר, להדביק אל [illegible] .[illegible]

בית־הספר [illegible] ספרי התורה והנביאים, [illegible] מ. ב. שניידער, עם תרגום המלי[illegible] בלשונות יהודית ואנגלית — — — — — — — [illegible]

בית־הספר הנ"ל חלק שני — — .50

גמרא למתחילים, בו נקבצו ובאו כל דרכי הגמרא, מן הקל אל הכבד. מכיל 81 פרים. בכל פרק מובא כמה ענינים ש"ס המכילים בתוכם מושגים שונים המפוזרים על פני [illegible] שכל הנער הויות דאביי ורבא ולהתרגלותו [illegible] ענפי הלכותיהן ומשפטיהן. [illegible] המתחיל אשר יתקן עצמו פרוזדור לדעת על בוריין כל [illegible] הגמרא ויסתגל [illegible], יכנס בעצמו לטרקלין [illegible], מאת יעקב גאלד [illegible]

[illegible] בארץ ישראל. מאת זאב [illegible] — — — — — — .15

התחלה, מעטהאָדע למתחילים, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — .15

המכין, פרוזדור לכל ספרי הלמוד, מאת י. ה. [illegible] עם תרגום המלים [illegible] ואנגלית — [illegible]

המתחיל, ללמד לנערים קריאת וכתיבת שפת [illegible], מאת א. לוריא וב. טמקין — — — — — — .15

הנסיון הראשון, מורה לשון עבר בסגנון קל ויפה, עם תרגום המלים [illegible] ואנגלית. מאת ה. מאלאכובסקי — — — — — — — .15

[illegible] ישראל [illegible] מראשית ימי הבית השני עד הזמן הזה. בספר „הסטוריה לילדי ישראל“ יבואו כל המקרים והמאורעות החשובים והנכבדים מאד בדברי ימי ישראל, יחד עם תולדות גדולי עמנו, חכמיו וסופריו, בשפה קלה וצחה המלבבת ומושכת את לב הילדים. הספר הזה עולה על כל הספרים הקודמים ממין זה בסדרו היפה וסגנונו הנעים, והעיקר ברוחו התודר והמקיף את ההסטוריה הישראלית. כל אב ומורה, החפץ לטעת בלב בניו ותלמידיו אהבה ומכירות לעם ישראל וכל קדשיו; כל אב ומורה החפץ להנעים את בניו ותלמידיו בספורים שיש בהם תועלת גדולה ורבה, ילמדם את ה„הסטוריה לילדי ישראל“, מאת ב. הוילפרין .35

הפרגוג העברי, תוקי לשון עברית [illegible] ואנגלית, מאת דוב אריה פרידמאן .15

[illegible] עם ציוני הדקדוק באנגלית, מאת יעקב פוליפס וא. הוימאן — — — [illegible]

למדו היטב, מעטהאָדע לראשית החנוך, באותיות גדולות מאד, מאת מ. פיק — — — — — — — — .15

למודי הקריאה, לחנך הילדים לקריאת האותיות ושפת עברית, עם תרגום אנגלית, מאת ר. לאסקער — — — .10

מורה עברית השלם, והוא מעטהאָדע חדשה ללמוד שפת עבר מן האלפא־ביתא והקריאה עד ידיעת השפה [illegible] ויהודית מאת יעקב פוליפס וא. הוימאן — — — — — — — .75

מורה עברית השלם הנ"ל, מתורגם אנגלית לבד — — — — .65

מורה עברית הנ"ל, מדרגה ראשונה .30

מקרא קודש, ראשית החנוך לילדי בני ישראל, מאת דוב אריה פרידמאן — .10

נייע אידיישע שולע. די נייער אידיישע ערציהונג איז אזוי איינפאך דאס ניט נאר לערערס, נאר אויך יעדער פאטער און מוטער, וואס קען אידיש, קאן זיך מיט איהם בענוצען אויס־[illegible] זייערע קינדער אין א קורצע צייט צו קענען לערנען, שרייבען און [illegible] אידיש. אויך [illegible], וועלכע שרייבען און דיש מיט פעהלערען, וועלען זעהר [illegible] דיזען לעהרבוך, ווייל זיי וועלען [illegible] זעהר וויכטיגע [illegible] און ארטאגראפישע [illegible] זיי זיינען אנגענומען [illegible] די לעצטע צייט, פון י. [illegible] — — — — — — — — — .30

ספורי החומש, מעובדים לבני הנעורים בלשון המקרא, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — — — [illegible]

ספורי החומש הנ"ל, עם אנגלית — .25

ספורי המקרא, חלק ראשון (ספר בראשית [illegible]) לילדים מתחילים, עם ציורים [illegible], מאת ב. הוילפרין—.15

עברית לילדים, ראשית למודים בתורת הלשון העברית, עם תרגום [illegible] אנגלית, מאת א. הוימאן (תרל"פ) — — — — — .30

ראשית [illegible] יסודות הלשון באופן חדש, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — — — .15

ראשית דעת שפת עבר הנ"ל, חלק שני — — — — — — — .15

אנגלית, מאת מ. קרינסקי — — .12

ראשית דעת שפת עבר [illegible] שני — — — — — — — — — — — .15

[illegible] עם נקודות, מאת ד. א. פרידמאן — .15

שפה חיה, ללמד את ילדי ישראל לקרא ולכתוב בשפת עבר על פי שיטת [illegible] ציורים מאת פסח דוב פישמאן ומנחם מענדיל דיבערמאן — — — — — — — — .15

שפה חיה, הנ"ל, חלק שני — — — .25

שפת ילדים מאת ה. פ. ברגמן וש. ה. ברבנן, ספר למוד לקריאה ולכתיבה, עם ספורים קטנים וקלים, עם ציורים [illegible] את תכן הספורים, ומועילים הרבה להרחיב את לבו ועיניו של התלמיד [illegible] והחרות את הדברים בזכרונו. נדפס על נייר טוב ויפה, חלק ראשון — — — — — — .25

שפת ילדים הנ"ל, חלק שני — — .43

תולדות ישרון עם העתקה אנגלית לבני הנעורים, מאת ד. א. פרידמאן — — — — — — — — — — .15

ראבאט הגון למורים, לבתי־ספר ולבתי תלמוד־תורה

ספרי חנוך ולמוד

(הוצאה אמריקנית)

אוצר לשון המקרא (עברית וארמית) מאת אלכסנדר הארקאווי. באוצר הזה יבאו: א) כל המלות העבריות והארמיות הנמצאות בכתבי הקודש מתורגמות ומבוארות בשפת אנגלית. ב) שרשי המלות ומקוריהן, ואצל כל שם ופעל תמונותיהם השונות לפי נטיותיהם. ג) באורים לפסוקים קשי ההבנה בתנ"ך, ע"י גדולי המפרשים הקדמונים והחוקרים האחרונים. גם נספח אליו קובץ מלין מלשון התלמוד והמדרשים, ומלשון עברית החדשה.
האוצר הזה מכיל כתשע מאות דפים ונדפס על נייר טוב ויפה, מכורך בד הדר — — — 2.50

אלף־בית, באותיות גדולות מאד, נדפס על בד, מדת 44 — 28, בעד חדרים או בתי־הספר, להדביק אל הקיר — — — — — — — — .50

בית־הספר ללמד ספרי התורה והנביאים, מאת מ. ב. שניידער, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית — — — — — — — .35

בית־הספר הנ"ל, חלק שני — —.50

גמרא למתחילים, בו נקבצו ובאו כל דרכי הגמרא, מן הקל אל הכבד. מכיל 81 פרקים. בכל פרק מובא כמה ענינים מש"ס המכילים בתוכם מושגים שונים, [illegible] שכל הנער בהויות דאביי ורבא [illegible] ומשפטיהן. הנער המתחיל אשר יתקן עצמו בפרוזדור לדעת על בוריין כל דרכי הגמרא ויסתגל [illegible] יכנס בעצמו לטרקלין הגמרא, וימצא נתיבותיה בלי עזרת מורה, מאת יעקב גאלדמאן — — — — — — — — — .50

דברי הימים לעם ישראל מיום היותו עד יסוד הישוב החדש בארץ ישראל, מאת זאב יעבץ [illegible] 1.

התחלה, מעטהאָדע למתחילים, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — — .15

המכין, פרוזדור לכל ספרי הלמוד, מאת י. ח. טביוב, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית — — .15

המתחיל, ללמד לנערים קריאת וכתיבת שפת עבר, מאת א. לוריא וב. טמקין — — — — — — .15

הנסיון הראשון, מורה לשון עבר בסגנון קל ויפה, עם תרגום המלים בלשונות יהודית ואנגלית, מאת ה. מאלאכובסקי — — — — — — — .15

הסטוריה לילדי ישראל (מנוקדת) מראשית ימי הבית השני עד הזמן הזה. בספר „הסטוריה לילדי ישראל" יבואו כל המקרים והמאורעות החשובים והנכבדים מאד בדברי ימי ישראל, יחד עם תולדות גדולי עמנו, [illegible] בשפה קלה וצחה המלבבת ומושכת את לב הילדים. הספר הזה עולה על כל הספרים הקודמים ממין זה בסדרו היפה וסגנוני הנעים, והעיקר ברוחו היהודי [illegible] את ההסטוריה הישראלית. כל אב ומורה, החפץ לטעת בלב בניו ותלמידיו אהבה [illegible] ישראל [illegible]; כל אב ומורה החפץ להנעים את בניו ותלמידיו בספורים שיש בהם תועלת גדולה ורבה, ילמדם את ה„הסטוריה לילדי ישראל", מאת ב. הײלפרין .35

[illegible] עברית [illegible] באופן קל, בתרגום יהודית ואנגלית, מאת דוב אריה פרידמאן .15

[illegible] עם ציוני הדקדוק באנגלית, מאת יעקב פיליפס וא. היימאן — — — .15

למדו היטב, מעטהאָדע לראשית החנוך, באותיות גדולות מאד, מאת מ. פיק — — — — — — — — — .05

למודי הקריאה, לחנך הילדים לקריאת האותיות ושפת עברית, עם תרגום אנגלית, מאת ר. לאסקער — — — .10

מורה עברית השלם, והוא מעטהאָדע חדשה ללמד שפת עבר מן האלפא־ביתא והקריאה עד ידיעת השפה [illegible] אנגלית [illegible] מאת יעקב פיליפס וא. היימאן — — — — — — — — .75

מורה עברית השלם הנ"ל, מתורגם אנגלית לבד — — — — .65

מורה עברית הנ"ל, מהדרגה ראשונה .30

מקרא קודש, ראשית החנוך לילדי בני ישראל, מאת דוב אריה פרידמאן — .10

נייע אידישע שולע, [illegible] קינדער אין א

[illegible] אין אויסלענדער אידיש [illegible] .30

ספורי התנ"ך מעובדים לבני הנעורים בלשון המקרא, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — — — — .15

ספורי החומש הנ"ל, עם אנגלית — .25

ספורי המקרא, חלק ראשון (ספר בראשית) ערוכים בדברי הכתוב לילדים מתחילים, עם ציורים ושאלות לשנון, מאת ב. הײלפרין—.15

עברית לילדים, ראשית למודים בתורת לשון העברית, עם תרגום המלים [illegible] אנגלית, מאת א. [illegible]

ראשית [illegible] יסודות הלשון באופן חדש, מאת הלל מאלאכובסקי — — — — — — .15

ראשית דעת שפת עבר הנ"ל, חלק שני — — — — — — .15

[illegible] אנגלית, מאת מ. קרינסקי — — .12

ראשית דעת שפת עבר הנ"ל, חלק שני — — — — — — — — — .15

שהקן ערוך לבני הנעורים, עם נקודות, מאת ד. א. פרידמאן — .15

שפה חיה, ללמד את ילדי ישראל לקרא ולכתוב בשפת עבר על־פי שיטת הברת האותיות בעזרת ציורים, מאת פסח ליב פישמאן ומנחם מענדיל ליבערמאן — — — — — — — .15

שפה חיה, הנ"ל, חלק שני — — — .25

שפת יהודים [illegible] נדפס על נייר טוב ויפה, חלק ראשון — — — — — .25

שפת יהודים הנ"ה, חלק שני — — .43

[illegible] לבני הנעורים, מאת ד. א. פרידמאן — — — — — — — — — .15

ראבאט הגון למורים, לבתי־ספר ולבתי תלמוד־תורה

HEBREW PUBLISHING CO.

50-52 Eldridge Street — New York

וואס יעדע באלעבאסטע דארף וויסען וועגען

קרוין

קרוין איז אן אמת כשר

פארעווע שמאלץ

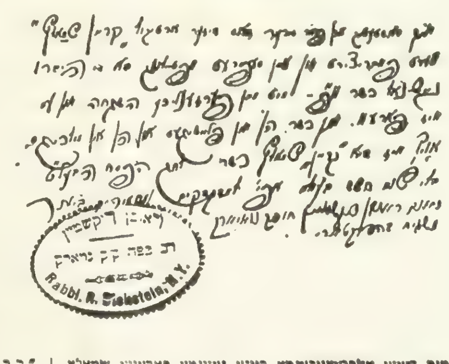
און איז זיכער כשר לפסח אף למהדרין.

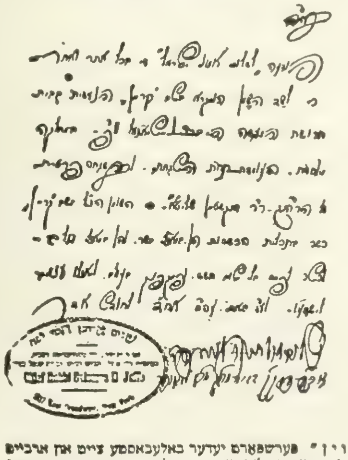
מאנופעקטשורד ביי די ראיעלע וועלט בעריהמטע

היברו נעשאנאל כשר ווארשט פאבריק

תנחום סריינין, אייגענטהימער.

בהשגחת הרב ר' ראובן דיקשטיין ובהכשר הרב הגאון
רש"א הלוי יפה

פון דיזע אויסגעצייכנעטע ריינע געזונטע פארעווע שמאלץ קען יעדע באלעבאסטע מאכען ספייקס, קאטלעטען, פרייען פיש, ענס, הערינג, פאטייטאס, באקען אלערליי קייקס און געבעקס.
פליישיג און מילכיג שפארעודיג אין געזונט און געלד.

"קרוין" פערשפארט יעדער באלעבאסטע צייט און ארבייט צו כשר'ען און פרעגלען רויהע שמאלץ. מיר גאראנטירען דאס אז'ער קרוין פארעווע שמאלץ איז אין אלע הינזיכטען אזוי גוט און נאך בעסער ווי משיקען פעטס, ריגדענע שמאלץ, פוטער און אנדערע פעטס.

פארערט "קרוין" פון אייער גראסער, בוטשער און דעליקאטעסען דיעלער
אין 1, 3, 5, 25 און 50 פונטיגע פערזיגעלטע קענס

גיב אייער דיעלער האט עס ניט שרייבט דירעקט צו אונז. ארדערס פראמפט געשיקט איבעראל אין יונייטעד סטייטס און קענעדע.

Hebrew National Kosher Sausage Factory, 155 E. Broadway, New York.

אנחנו, ילדי ישראל דברידזשפורט, קונ., מברכים את אחינו המתנדבים ל„גדוד העברי“, כי יזכו לשמוח אתנו בשמחת ציון וירושלים.

אגודת „ילדי ישראל“.

מרת זלוטניק, נשיא; מר קליין, סגן נשיא; מרת היפמאן, מזכרת הכספים; מר רוזנבלאט, גזבר.

תנחומים

הנני מביע את השתתפותי בצערו של ידידי מר דוד כהן מסטמפורד על מות עליו רעיתו הכבודה פנינה. ינחמהו אלהי ציון בין שאר אבלי ציון ויזכה לראות בנחמת ציון וירושלים.

ש. עפשטיין.

הוצאת „אסף", ניו־יורק

יצאו לאור עד עתה:

א) ראובן ברײנין: כתבים נבחרים, כרך ראשון (ספורים, ציורים ורשימות, עם תמונת המחבר ומבוא בשם „ודויי הנפש"). המחיר 1.50 דולאר; בכריכה מהודרה — 2.00 דולאר.

ב) פרופ. דוד נײמארק: „מקרן זוית" (קובץ מאמרים על ענינים מדעיים, ספרותיים וזמניים). המחיר עם המשלוח 45 סנט.

מתקבלת החתימה על הספרים האלה עד יום 1 מאי:

א) ראובן ברײנין: „חיי הרצל", בשלשה חלקים, בצירוף תמונות שונות של הרצל ומשפחתו. בספרו זה נותן המחבר את תולדות האדם, הסופר יוצר הציוניות מילדותו עד יום מותו. הסופר השתמש בחומר ביאוגראפי שלא נתפרסם עד היום. אל הספר הזה מחכה הקהל העברי מיום מות הרצל. המחיר לחותמים על כל שלשת החלקים הוא 3.30 דולאר; בכריכה מהודרה — 4.50 דולאר. זמן התשלומין: חצי הסך הנ"ל עד יום 1 לחודש מאי, 1918; החצי השני — כשנודיע זמן הופעת החלק השני. המחיר לקונים יחידים הוא $1.40 הכרך; בכריכה מהודרה — 1.90 דולאר.

ב) כתבי אברהם מאפו, בארבעה חלקים, עם תולדותיו ובצירוף מבוא לכל ספר וספר. הנייר המשובח, ההדפסה המעולה, הציורים הרבים הנספחים לכל ספר, הסרת השגיאות הגסות שנפלו בהוצאות הגרועות הקודמות, נותנים לנו הרשות לקוות, שתהיה הוצאה זו לפאר לכל בית בישראל. הספור „אהבת ציון" יהיה כחדש בעיני הקורא של היום. המחיר לחותמים על כל ארבעת החלקים הוא 4.00 דולאר; בכריכה מהודרה — 5.60 דולאר. זמן התשלומין כנ"ל. המחיר לקונים יחידים הוא $1.25 הכרך, מלבד כרך ב' שמחירו 1.35 דולאר; בכריכה מהודרה — הוספה של 40 סנט לכרך.

בקרוב יצא לאור:

ד"ר שמריהו הלוי לוין: מאמרים נבחרים. קובץ מאמרים בן 300 עמוד, עם תמונת המחבר ועם מבוא גדול מאת ראובן ברײנין

המחיר 1.20 דולר; בכריכה מהודרה — 1.75 דולר

פרוספקט מפורט ישולח לכל דורש

שלח את זה בצרוף הסכום הדרוש. כתוב את הסכום הנשלח בעד כל מין ומין במספרים, בשורת המיועדה לזה. השורה שאינה צריכה לך מחה.

הנני שולח בזה סך ....דולארים........סנט.
בשביל:

1. כתבי ר. ברײנין, כרך א' — — דול. — — סנט.
2. פרופ דוד נײמארק, „מקרן זוית", א' — — " — — "
3. „חיי הרצל", שלשה חלקים — — — — " — — "
4. כל כתבי אברהם מאפו, 4 חלקים — — — — " — — "
5. ד"ר ש. לוין: קובץ מאמריו — — — — " — — "
6. ז. ברכות: אונטערן שאטען פון חרמון — — — — " — — "

בס"ה — — דול. — — סנט.

הכתובת (בכתב ברור באנגלית):

השם — — — — — — — — — — — —
הכתובת — — — — — — — — — — —
העיר והמדינה — — — — — — — — — —

אין קורצען וועט ערשײנען:

„אונטערן שאטען פון חרמון"

פון ז. ברכות

א באנד ערצעהלונגען פון ארץ ישראל
דער בוך איז רייך אילוסטרירט. פײן געבונדען, גוטע פאפיר, 256 זײטען.

פרייז פון בוך 1 דאלאר

פאר סובסקרייבערס וואס וועלען אריינשיקען די געלד ביז דעם 10טען אפריל קאסט דער בוך נאר 75 סענט.

הויפט פערקויף:

ASAPH PUBLISHING CO.

101 West 113th Street New York, N. Y.

LIFSHITZ PRINTING CO., 217 E. Broadway, N. Y.